

KARSAI KRISZTINA

Áru hamis megjelölése – Egy bűncselekmény analízise¹

1. Bevezetés

1.1. Témaválasztás

2008. március 3-án megalakult a HENT, azaz a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület, amelyet a feketegazdaság – és az annak részét képező termékhamisítás, illetve kalóztérmekek – elleni határozott és hatékony fellépés érdekében a kormány hozott létre, különböző állami szervek tisztségviselőiből, független szakértőkből, illetve a szellemi tulajdon védelmével érintett társadalmi és gazdasági érdekképviselői szervezetek képviselőiből. A testület a hamisítás ellen folytatott küzdelem jegyében célzott lépéseket kezdeményez és tesz a szellemi tulajdonjogok megsértésének visszaszorítása érdekében, valamint közreműködik a 2008–2010. évekre szóló Hamisítás Elleni Nemzeti Stratégia (továbbiakban HENS)² végrehajtásában, a szellemi tulajdonhoz fűződő jogérvényesítés hatékonyabbá válását célozza, ami együtt járhat a hamisításból származó illegális jövedelmek bűncselekményekbe való visszaforgatásának megakadályozásával. A HENT tevékenysége következtében – legalábbis a testület önmeghatározása szerint – a jogérvényesítés erősödik, ami biztosíthatja a fogyasztók fokozottabb védelmét, s így elősegíti, hogy a fogyasztók egészségét és testi épségét is veszélyeztető hamis termékek kiszoruljanak a piacról.

A HENS definíciója szerint „hamisítás” alatt a szellemi tulajdonjogok megsértésének valamennyi formáját érteni kell, függetlenül attól, hogy a szerzői jogi védelem, illetve az iparjogvédelmi oltalom melyik formájáról, illetve, hogy polgári jogi vagy büntetőjogi jogsértésről van-e szó. A szellemi tulajdonnal összefüggő jogsértések által leginkább érintett ágazatok a következők: kreatív és informatikai iparágak: zeneipar, filmipar, könyvkiadás, videó-gyártás, szoftveripar; a védjegy- és földrajzi árujelző bitorlással fenyegetett iparágak: dohányipar, kozmetikai ipar, ruha- és cipőipar, óraipar, bőripár, szeszesital-ipar; fogyasztói elektronika, játékipar; gyógyszeripar; alkatrészgyártás.

A büntetőjogot érintő cselekvési irányokat (10–12) a HENS a következők szerint határozza meg: a Btk. vonatkozó tényállásainak, illetve a szabálysértési tényállásoknak, valamint a büntetőjogi és a szabálysértési joggyakorlatnak, azok polgári jogi jogérvényesítéshez való viszonyának, valamint a nyomozási gyakorlatnak az áttekintése a jog-

¹ A tanulmány az OTKA K 72692 nyilvántartási számú kutatás („Fogyasztóvédelmi büntetőjog” 2008–2011) résztanulmánya,

² Letölthető a www.hamisitasellen.hu oldalról, ami a HENT weboldala.

alkalmazó szervek tapasztalataira tekintettel. A HENS fogalomkörébe a Btk. tényállásai közül az áru hamis megjelölése (Btk. 296.§), a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése (Btk. 329/A.§), a bitorlás (Btk. 329.§), a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszása (Btk. 329/B.§), a jogkezelési adat meghamisítása (Btk. 329/C.§) és az iparjogvédelmi jogok megsértése (Btk. 329/D.§) tartozik.

Ebben a tanulmányban – figyelemmel a HENS prioritásaira is – az áru hamis megjelölése bűncselekményt teszem alaposabb vizsgálat tárgyává, s a bűncselekményi tényállás részletes elemzése mellett (a hazai jogirodalom ellentmondásainak feloldásával), a bűncselekmény miatt indult büntetőeljárások jellemzőit és problémáit (az ítélkezési gyakorlat elemzésével) összesítem.

Mindezeket követően s ezek alapján a bűncselekmény jogtárgyharmonikus értelmezésével a büntetőjogi tényállás jelenlegi szerkezetét, az általa elérhető jogalkotói célokat veszem vizsgálat alá, majd végső soron a változtatási javaslatokat fogalmazom meg.

Tekintettel arra, hogy e kutatás körében a bűncselekményi analízis néhány eredménye már másutt közlésre került, vagy folyamatban van,³ ehelyütt az eddig nem publikált eredmények bemutatására és az azok megértéséhez tartozó elemzésekre szorítkozom.

1.2. Néhány adat

Az *Európai Bizottság* 1999-ben végzett felmérése szerint az Európai Unióban a hamisított áruk aránya a gépjárműalkatrész-gyártás területén 5–10%, a videogyártás területén 15%, a szoftveriparban 39%, a textiliparban 10–16%, a ruházati iparban 20%, a zeneiparban 15%, a filmiparban 16% volt az ezredfordulón. Az Európai Bizottság adatai szerint 2006-ban az európai vámszervek 37 334 esetben 128,6 millió darab hamis árucikket foglaltak le, amelyből 2,7 millió volt a hamis gyógyszerek, 1,6 millió pedig a hamis kozmetikai termékek mennyisége. A lefoglalt hamis áruk 79%-a Kínából származott. A 2007. évi adatok azt mutatták, hogy a lefoglalt hamis termékek mennyisége 79 millióra csökkent, ugyanakkor a lefoglalások száma 17%-kal növekedett (43 671). Ennek fő oka a Bizottság szerint az lehet, hogy a kockázatok csökkentése érdekében a jogsértők kisebb mennyiségeket továbbítanak, különösen küldeményként, postai úton, figyelemmel az internetes eladások számának növekedésére is. A cigaretták és a CD-k, illetve DVD-k kivételével jelentős növekedés figyelhető meg az egyes termékcsoportokban, így a hamis kozmetikai termékekénél 264%-os, a játékoknál 98%-os, a gyógyszereknél 51%-os a növekedés. A jogsértő áruk fő forrása továbbra is Kína (közel 60%). A legnagyobb arányban lefoglalt termékek 2007-ben a cigaretták és a ruházati termékek voltak (35%, illetve 22%).

A Bizottság 2009. évi jelentése szerint viszont 2008-ban még a lefoglalások száma csupán kb. hatezerrel emelkedett (49 381 ügyszámra), addig a lefoglalt áruk mennyisége 226%-kal megnőtt (közel 179 millió termékre), azaz a 2007-ben regisztrált jelenség nem folytatódott. A lefoglalások alapján a dvd/cd termékcsoport és a cigaretta növekedett jelentősen, azonban abból, hogy az ügyszámok alig növekedtek jelentősen ezen a téren, arra következtethetünk, hogy egy-egy alkalommal óriási mennyiségű árut foglalnak le a hatóságok, azaz a korábban megfigyelt kiscsomagos elkövetési mód átváltott a konténeres nagyságrendű elkövetésre.

³ Jogi taposóaknak a hamis áruk piacán, avagy egy ártalmatlannak tűnő bűncselekmény analízise során feltárt jogalkalmazási és jogértelmezési anomáliák. Közlésre elfogadva a Rendészeti Szemlében.

Kiemelendő változás még, hogy a hamis gyógyszerek mennyisége évről évre szinte megduplázódik, míg 2007-ben 4 millióra emelkedett a lefoglalt ilyen áruk mennyisége, 2008-ra ez a szám már a tízmilliót közelíti.⁴

2. Előzetes kérdések

A választott bűncselekmény analízise során a szakirodalom eredményei mellett jelentős számú büntetőügyet is feldolgozok. Több megyére kiterjedően büntetőügyek aktáinak vizsgálatát folytattuk le (kutatótársam Dr. Katona Tibor, bíró, Szegedi Ítéltábla), s az így kidolgozott eredmények is részét képezik jelen munkának.

2.1. Rövid kutatási módszertan és nehézségek

A kutatásba kerülő ügyeknél arra törekedtünk, hogy a Btk. hatálybalépésétől (akkor még hamis termékjelzés bűncselekményét érintően) kezdődően minden ügyet feldolgozzunk, ez azonban nem volt lehetséges. Ehelyütt röviden összefoglalom azokat a problémákat, amelyekkel a kutatás első fázisában, az „iratfeltalálás” során szembesültünk.

Kutatásunk meghatározó iránya pontosan körülírta azt a bűncselekményi kört, amelyben meghozott jogerős ítéleteket tartalmazó iratokat szükségképpen meg kellett vizsgálnunk. A kutatott anyagi-jogi környezet eljárásjogi vetülete volt, hogy ezeket az ügyeket a Be. (új és régi) vonatkozó rendelkezései kizárólagos hatáskörbe telepítették, mégpedig akként, hogy elbírálásukra a megyei (fővárosi) bíróság székhelyén működő helyi bíróságot jelölték ki⁵. Csupán egy esetben találkoztunk olyannal, hogy még az érdemi tárgyalás előtt észlelte a bíró illetékességének hiányát és áttette az ügyet a székhelyi bíróságra.

Az iratok kigyűjtését kivétel nélküli *kollegiális odaadással* végezték a bírósági vezetők utasítását végrehajtó igazságügyi alkalmazottak. Az anyagmennyiség hiánya, vagy helyesebben bizonyos kontinuitási problémák azonban tapasztalhatóak voltak. Ennek egyik oka az volt, hogy a bírósági iratkezelés szabályozása jelentős fejlődésen ment keresztül az elmúlt húsz évben, de nem eredményezte egyben a visszamenőleges nyilvántartások nagyfokú pontosságát. A hazai jogi adatbázis tüzetes átfésülése után nyugodtan kijelenthetjük, hogy az *irattározási-selejtezési praxis* gyakorlatilag csupán 2003. július 1. napjától követhető biztonsággal. A gyakorlat alapjául szolgáló 4/2002. OIT⁶ szabályzatnak megtalálható ugyan a jogforrási elődje, de csupán a szabályzat hatálybalépésétől kezdődően követhető megalapozottan az iratok sorsa, míg a megelőző időszakra nézve kizárólag arra hagyatkozhattunk, hogy az adott székhelyi, illetve megyei bíróságok milyen irattározási-selejtezési gyakorlatot alakítottak ki. Erre visszavezethetően egyes me-

⁴ Report on EU Customs Enforcement of Intellectual Property Rights. Results at the European Border – 2008. European Commission, Taxation and Custom Union. 2009.

⁵ 1973. évi I. törvény 29. § (3) BEK. és 1998. évi XIX. Törvény 17. § (6) bek.

⁶ A szabályzat 2003. július 1-jén lépett hatályba.

(2) Az irattározásra, selejtezésre vonatkozó rendelkezések a szabálysértési ügyek tekintetében 2001. március 1. napjától, a 2003. január 1-je és 2003. július 1-je között érkezett, befejezett és irattározott egyéb ügyekben alkalmazhatók; míg a 2003. január 1-je előtt már befejezett és irattározott ügyek iratait a korábban hatályos rendelkezések szerint kell továbbra is őrizni, selejtezésükre azonban e szabályzat rendelkezéseit kell alkalmazni.

gyékben még a kilencvenes évek elejéről származó iratokat is találtak számunkra, míg másutt ilyen időre már nem tudtak visszamenni.

Másik okként lehetne említeni, hogy az iratkezelés *informatikai hátterének* fejlődése sem volt egységes az ország bíróságain. Meglepően hangzik, de el kell fogadni, hogy bíróságainkon az elektronikus nyilvántartási rendszerek alkalmazására attól függően került sor, hogy az adott megyei bíróság elkötelezte-e magát a kilencvenes évek elején spontán elkezdődött, amolyan autodidakta e-lajstromozás bevezetése iránt. Amennyiben igen, a feltalálható iratok száma jelentősen megnövekedett, s ezzel együtt annak valószínűsége is lecsökkent, hogy további, bennünket érdeklő, de meg nem talált akták rejtőzhetnek az irattárban.

Meghatározó szempont volt az *innováció iránti elkötelezettség* mint szubjektív tényező mellett az is, hogy az adott megyei bíróságnak volt-e forrása a korszerű informatikai beruházásokra, vagy sem. Így fordulhatott elő, hogy például a Csongrád Megyei Bíróságon az említett időszakban az elnök és a szakmai vezetés elkötelezettsége és a rendelkezésre álló megfelelő forrás, valamint a bevont informatikai csapat munkájának köszönhetően kifejezetten korszerű számítástechnikai háttér alakult ki, amely egyszerűs mind lehetővé tette az e-lajstromozás elkezdését is.

Az igazi lökést a „rég” Bűsz. 1994. január 7.-től hatályos rendelkezése adta meg⁷, tekintve azonban a szövegezés eshetőleges módon történt megfogalmazását, egészen egyszerűen nem találtunk számítástechnikai „nyomot” a megyei bíróságok túlnyomó részében, olyat, amelyre a kigyűjtést alapíthattuk volna, a papíralapú lajstromok pedig csak helyi-közzel álltak rendelkezésünkre.

Az általunk megkeresett bíróságok közül egyedül a Pesti Központi Kerületi Bíróságon válogattunk az ügyek közül, ott a rendelkezésünkre bocsátott listából kiválasztottunk évenként három ügyet. Mivel a teljes körű vizsgálatról a fentiekből kifolyólag le kellett mondani, illetve, mivel – eredetileg – nem lehetett megbecsülni, hogy a kigyűjtésből mennyi ügy maradhatott ki, nem lett volna érdemes a válogatásból kimaradt ügyeket is megvizsgálni. A jellemző tendenciákat ennyi adat alapján is meg lehet állapítani, a többi ügy legfeljebb a finomítási célokat szolgálhatta volna, ezt azonban ehelyütt nem tartottuk elengedhetetlennek.

2.2. Statisztikai áttekintés

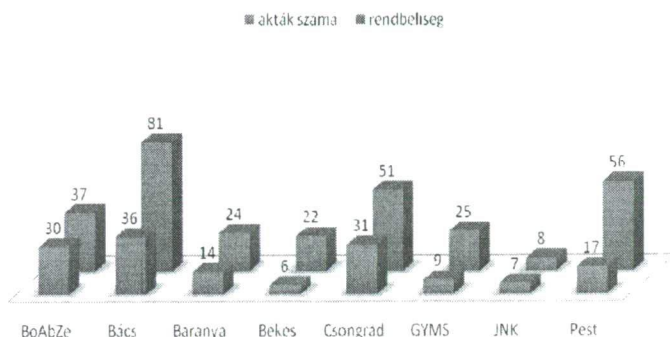
A kutatásban nyolc megye büntetőügyeinek aktáit dolgoztuk fel, amelyek a vizsgált „fogyasztóvédelmi” bűncselekmények miatt történt vádemeléssel kerültek bírói szakba. Ehelyütt a vizsgálat tárgya kizárólag az áru hamis megjelölése büntette, amelynek tárgyában 150 megindult büntetőeljárást dolgoztunk fel, amelyek megyénkénti megoszlását az alábbi táblázat tartalmazza. A 150 ügyből 12 végződött felmentéssel, 2 a büntető-eljárás megszüntetésével, a többiben büntetést szabott ki vagy intézkedést alkalmazott a bíróság.

⁷ 123/1973. (IK 1974. 1.) IM utasítás a bírósági ügyvitel szabályairól: 51/A. § (1) A megyei bíróság elnöke elrendelheti, hogy – ahol a feltételek erre adottak – a bíróság a lajstromot és a mutatókönyvet számítógépen vezesse. Ebben az esetben kizárólag az Igazságügyi Minisztérium által jóváhagyott számítógépes program használható. (2) Számítógépen vezetett lajstrom és mutatókönyv esetében az adatok védelme érdekében a kezelőiroda naponta két példányban köteles az adatokat számítástechnikai adathordozóra menteni és a két példányt egymástól elkülönítetten, az eredeti adatbázis tárolási helyétől eltérő helyen, a bíróságon tárolni.

1. ábra

A büntetőeljárások száma és a rendbeliség

Forrás: saját kutatás OTKA K 72692

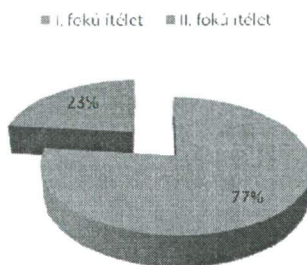

Megállapítható, hogy tipikus a többrendbeli elkövetés, ami azt jelenti, hogy az elkövetők nem ragadnak meg egyféle hamis áru előállításánál (stb.), hanem legalább 2-3 versenytárs vonatkozásában realizálják a cselekményt. Ebből a szempontból jelentős eltérés a vizsgált megyék aktái között nem volt, mindenhol az átlaghoz közeli eredményt mutattak a statisztikák (2 versenytárs aktánként).

2. ábra

Jogerős befejezések

Forrás: saját kutatás (OTKA K 72692)

Az ügyek 23%-a tárgyalás mellőzésével került befejezésre; ezek közül összesen 2 esetben nyújtottak be tárgyalás tartása iránti kérelmet. A tárgyalás lefolytatásával befejezett ügyek 30%-ában került sor másodfokú eljárás lefolytatására, az összes eset vonatkozásában ez 25%, mivel a tárgyalás mellőzésével hozott ítéletek első fokon jogerőre emelkedtek.⁸ Olyan ügyel nem találkoztunk, amelyben a tárgyalás mellőzését követően másodfokig eljutott volna az eljárás.

⁸ A tárgyalás megtartása iránti kérelem benyújtása esetén (két ilyen ügy volt) megtartott tárgyaláson hozott és elsőfokon jogerőre emelkedett ítéleteket is ide számítjuk.

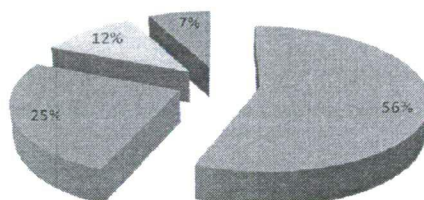
Megállapítható tehát egyfelől, hogy sikeres eljárási forma a tárgyalás mellőzése ezen ügyeknél, illetve az is, hogy az ügyek csupán kis részében kerül sor másodfokú eljárásra.

3. ábra

Az elkövetés és a jogerős elbírálás közötti idő

Forrás: saját kutatás (OTKA K 72692)

■ 1 évnél kevesebb ■ 1-2 év ■ 2-3 év ■ Több, mint 3 év

Az áru hamis megjelölése bűncselekménye körében azt a megoldást választottuk, hogy a bűncselekmény elkövetése és a jogerős elbírálás közötti időt összesítettük, tekintettel arra a tényre, hogy a bűncselekmények miatti büntetőeljárások a hatóság észlelése alapján, tettenérés következtében indultak meg. Így a büntetőeljárások kezdete is – az adott időszakban hatályos Be. szerint – néhány nap eltéréssel köthető a bűncselekmények elkövetési idejéhez. A „néhány napos” eltérés vizsgálatunk statisztikai adatfeszességét nem befolyásolja, mivel a bűncselekményre adott büntetőjogi reakció általam lefolytatott átfogó vizsgálata nem kifejezetten a számszerűsíthető adatokból, hanem az azok által képviselt trendekből és kirajzolódó általános képből merít.

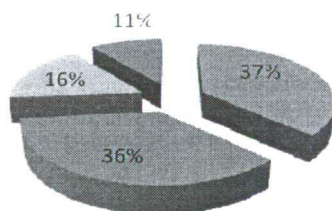
Az ügyek vonatkozásában általánosan jellemző, hogy körülbelül az eljárások fele egy éven belül befejeződik (az elkövetés időpontjától számítva), de ebből az is következik, hogy az eljárások majd felénél az eljárási idő meghaladja az egy évet.

4. ábra

Az elkövetés és a jogerős elbírálás közötti idő II. (tárgyalásos ügyek)

Forrás: saját kutatás (OTKA K 72692)

■ 1 évnél kevesebb ■ 1-2 év ■ 2-3 év ■ Több, mint 3 év

Ha azonban számításba vesszük, hogy a tárgyalás mellőzésével hozott ítéleteket meghozzák egy éven belül, akkor a tárgyalás tartásával lefolytatott büntetőeljárásoknál a fenti arányok megváltoznak, s már az ügyek 63%-a lesz olyan, ahol egy éven belül nem fejeződik be az eljárás.

E munkában az áru hamis megjelölése büntettének gyakorlati szempontú vizsgálatakor a 150 büntetőügy tanulságaiból kibontott eredményeket ismertetem. Kiindulópontként az *alapos, a pontos és a jogszabályoknak megfelelő bírói (ügyészi) tevékenységet* tekintettem, ami főszabály szerint érvényesült a megvizsgált büntetőeljárásokban is. Nem meglepő értelemszerűen az sem, hogy olykor hiányosságokat és ellentmondásokat is lehetett észlelni, hiszen az emberi tevékenység nem lehet mentes a tévedésektől. A tény azonban, hogy amennyiben egy-egy ügyben téves jogértelmezés vagy a büntetőjog téves alkalmazása, esetleg büntetőeljárási hiba jelentkezett, önmagában nem jelenti azt, hogy az itt megvizsgált ítéletkezés *egésze* kifogásolható vagy kritizálható lenne, hiszen a meg nem említett ügyek elintézése, így tehát az ügyek jelentős része megfelelő elbánsásban részesült. Nagymértékben aggályos azonban, ha az említett *diszfunkciók* bármelyike is a vádlott büntetőjogi felelősségének megalapozását vagy annak fokozódását, illetve az eljárási joghelyzet lényeges romlását idézte elő, de akár az is, ha a felelősség enyhítését vagy a mentesülést eredményezte. Ha pedig az is megállapítható, hogy a kritizált bírói tevékenység tendenciózus vagy kialakult gyakorlatot követ, mindenképpen síkra kell szállni a helyesnek tartott eltérő megoldás elfogadtatása érdekében.

2.3. Országos statisztikák

Ugyan a korábbiakban kifejtettek alapján az aktakutatás nem lehetett teljeskörű, mégis fontos információnak tűnt annak megvizsgálása, hogy az áru hamis bűncselekménye milyen elkövetési gyakoriságot mutat országos szinten, illetve hogy az elkövetett bűncselekmények és a jogerős bírósági határozattal záruló büntetőeljárások milyen viszonyban állnak egymással. Ezen adatok birtokában képesek vagyunk a megvizsgált 150 akta mennyiségi nagyságrendjére nézve is megállapításokat tenni.

Az országos adatokat a Központi Statisztikai Hivatal és a Legfőbb Ügyészség⁹ külön megkeresésre gyűjtötte ki és adta át a tudományos felhasználás céljából.

Az alábbi táblázat a regisztrált bűncselekmények számát és az áru hamis megjelölése (hamis termékjelzés) miatt folytatott nyomozások számát tartalmazza országos szinten.

⁹ Legfőbb Ügyészség Büntetőbírósági Ügyek Főosztálya és Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztálya, 2010. 05.01.

Áru hamis megjelölése / regisztrált bíncselekmények

Forrás: KSH adatkérés

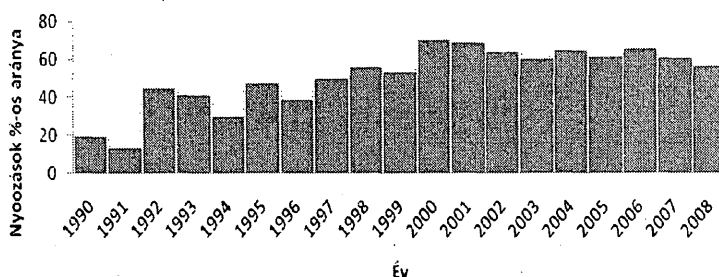
Megye	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Össz
Budapest	1	2	3	4	4	14	19	29	28	32	114	124	309	176	156	162	253	187	359	1976
Baranya	0	0	0	1	1	1	1	2	22	2	6	16	1	0	15	12	18	1	2	101
Bács-Kiskun	0	0	1	1	0	1	0	7	1	23	2	15	2	0	13	38	36	20	7	167
Békés	0	0	0	0	0	2	1	0	3	1	1	5	7	10	3	26	37	11	23	130
Borsód-AZ	0	0	0	2	0	7	6	4	4	0	2	21	5	4	4	7	10	10	32	118
Csongrád	0	0	10	0	2	1	4	2	2	0	8	13	7	8	4	7	23	48	56	195
Fejér	0	0	0	0	0	1	0	1	0	4	1	1	6	0	4	10	4	0	4	36
Győr-MS	0	0	1	1	1	2	0	16	3	2	2	31	27	10	10	15	38	21	20	200
Hajdu	0	0	0	1	0	3	2	1	2	0	17	4	10	19	13	17	34	38	9	170
Heves	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	2	2	8	0	0	0	7	5	5	32
Komárom-E	0	0	0	1	1	0	0	1	2	4	2	5	4	4	0	11	26	1	0	62
Nógrád	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	1	0	5	7	8	2	26
Pest	0	0	0	0	0	0	2	4	1	16	8	5	8	11	25	21	9	7	6	123
Somogy	0	0	0	0	0	1	4	3	6	8	13	30	31	8	8	9	26	7	2	156
Szabolcs-SZB	0	0	0	0	0	1	2	3	17	28	18	33	16	25	16	11	36	8	15	229
Jász-NSZ	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	7	6	5	0	3	5	3	5	36
Tolna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	1	4	2	3	3	0	0	18
Vas	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	7	0	2	5	13	22	6	7	3	68
Veszprém	0	1	0	1	1	0	1	0	35	1	10	4	3	11	6	54	21	8	2	159
Zala	0	0	0	0	0	0	5	2	2	9	15	10	18	7	11	25	31	8	2	145
Összesen	1	3	15	12	12	34	49	75	129	132	232	330	472	308	303	458	630	398	554	

Az áru hamis megjelölése miatt folytatott nyomozások adataiból¹⁰ az látható, hogy a regisztrált bűncselekmények közül átlagban 51,1%-ban folytattak nyomozást – ha azonban a rendszerváltozást követő első évek gyér bűnüldözési gyakorlatát figyelmen kívül hagyjuk, az arány megközelíti a 60 %-ot.

5. ábra

Regisztrált bűncselekmények és nyomozások aránya (Btk. 296.§)

Forrás: KSH adatai alapján

Mindezekhez képest a jogerős bíróság határozattal elbírált ügyek számát az alábbiakban lehet nyomon követni. Az adatok csak 2000-től állnak rendelkezésre (az általunk vizsgált akták közül csupán 18 volt 2000 előtti).

2. táblázat

Jogerős bírósági határozattal elbírált büntetőügyek száma

Megye / év	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Összes	OTKA	2000 előtti
Budapest	13	31	44	47	53	8	60	66	72	106	500	17	9
Baranya	1	8	6	3	1	4	5	7	2	0	37	14	
Bács-Kiskun	2	1	1	0	1	2	24	10	3	4	48	36	1
Békés	1	3	2	0	1	3	13	5	0	0	28	6	
Borsod-AZ	3	11	7	3	3	0	1	5	1	2	36	30	6
Csongrád	1	8	6	3	3	1	6	7	9	3	47	31	1
Fejér	1	4	0	1	2	0	5	1	0	0	14		
Győr-MS	2	12	5	1	6	0	10	10	2	2	50	9	1
Hajdu	1	2	4	5	12	3	8	7	6	5	53		
Heves	1	0	1	1	1	0	5	5	2	0	16		
Komárom-E	2	2	1	3	2	0	2	5	3	4	24		
Nógrád	0	2	3	1	0	0	3	3	1	3	16		

¹⁰ Forrás: Legfőbb Ügyészség Büntetőbírószági Ügyek Főosztálya és Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztálya, 2010. 05.01.

Pest	6	4	4	1	4	1	2	2	4	2	30		
Somogy	14	6	29	6	6	0	11	4	2	1	79		
Szabolcs-SZB	11	6	9	10	9	0	5	3	2	1	56		
Jász-NSZ	0	6	3	3	1	0	2	2	2	0	19	7	
Tolna	1	3	1	2	1	1	2	1	0	0	12		
Vas	6	0	1	1	4	1	6	2	2	0	23		
Veszprém	4	10	6	9	2	4	6	7	3	0	51		
Zala	6	7	12	6	4	2	9	10	7	3	66		
	76	126	145	106	116	30	185	162	123	136	1205	150	18

(Btk. 296.§)

Forrás: Legfőbb Ügyészség adatai alapján és saját kutatás (OTKA K 72692)

A kutatás kezdeti időszakában a fenti adatsorok nem álltak rendelkezésre, csak a bírósági vezetők elmondása, illetve becslése alapján tudtuk a kutatásba bevont akták relatív mennyiségét, s így statisztikai értékét hozzávetőlegesen megállapítani. Ennek megfelelően nem csekély számú a 150 akta azzal, hogy egyedül Pest megyében kértünk válogatást, a többiben azt dolgoztuk fel, ami rendelkezésre állt. A Legfőbb Ügyészség és a KSH adatai ezen a téren nem változtak, abban azonban eligazítást nyújtanak, hogy összesen mennyi eljárás folyt bíróságok előtt ezen bűncselekmény miatt, illetve megállapítható, hogy az általunk megvizsgált megyékben pontosan hány ügyet nem tudunk megvizsgálni, mert az akták – már – nem álltak rendelkezésre.

3. A tényállás elemzése és az illeszkedő (?) bírói gyakorlat

A hatályos magyar Btk. a 296.§-ban szabályozza az áru hamis megjelölésének büntetést, miszerint három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki árut – a versenytárs hozzájárulása nélkül – olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel vagy elnevezéssel állít elő, amelyről a versenytárs, illetőleg annak jellegzetes tulajdonsággal rendelkező áruja ismerhető fel, vagy ilyen árut forgalomba hozatal céljából megszerez, tart, illetőleg forgalomba hoz.

A tényállás az 1978. évi IV. törvény eredeti szövegében még a hamis termékjelzés nevet viselte, és a „formális minőségvédelem”¹¹ biztosítását célozta – verseny hiányában nem védhette a versenytársakat. Az 1994. évi IX. törvény módosította a tényállást, amelynek elkövetési tárgya az áru lett, illetve a minőség védelmének jogtárgya mellé a versenytársak védelme is belépett.

Az azóta eltelt időben egyfelől az elkövetési tárgy „mennyiségi” jellemzőit érintően történt változtatás tényállásban, előbb – felváltva a jelentős mennyiséget – megjelent a „nagyobb mennyiségű áru” mint a büntetőjogi felelősséget megalapozó mennyiségi tényező (1996. évi LII. törvény), majd a mennyiségre utaló felelősségalapító tényállási elem végleg eltűnt (1998. évi LXXXVII. törvény). Ez egyfajta szigorítást mutat, mivel a „nagyobb” mennyiség a „jelentős” mennyiségnél kevesebbet jelent, így a büntetendőség már kevesebb mennyiségű áru esetén is megvalósul. A hatályos jogban nem tényállási

¹¹ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK-Kerszöv, Budapest, 2000. 165. p.

elem az elkövetési érték, hanem büntethetőségi feltétel, ami az értékre alapozó szabálysértési tényállásból következik (Btké. 28.§), így ha százezer forintot meghaladó értékű árua követik el, megvalósul a bűncselekmény. Tekintettel arra, hogy a mennyiség és az érték között nem vonható matematikai reláció, a százezer forintos határvonal meghúzását nem lehet egyértelműen sem a szigorítás, sem az enyhítés körébe besorolni.

Másrészről a tényállás az elkövetési magatartások vonatkozásában is jelentősen megváltozott, a rendszerváltást követően itt is a fokozatos szigorítás a jellemző tendencia. A jogalkotó az elkövetési magatartások szélesítésével egyre több élethelyzetet von a büntetőjogi relevancia körébe, így egyértelműen szélesíti a büntetendőséget.

3. táblázat

	1978. évi IV. törvény (közlönyállapot)	1994. IX. törvény (1994. május 15-től)	1996. évi LII. törvény (1996. augusztus 15-től)	1998. évi LXXXVII. törvény (1999. március 1-jétől)
	<i>Hamis termékjelzés</i>	<i>Áru hamis megjelölése</i>	<i>Áru hamis megjelölése</i>	<i>Áru hamis megjelölése</i>
elkövetés tárgya	termék	áru	áru	áru
	jelentős mennyiségű	jelentős mennyiségű	nagyobb mennyiségű	
elkövetési magatartás	forgalomba hozatal; intézkedés forgalomba hozatal iránt	forgalomba hozatal	forgalomba hozatal	forgalomba hozatal, előállítás, megszerzés (spec. célzat) tartás (spec. célzat)
szituációs elem	olyan jelzés használata, aminek a termék nem felel meg	olyan jellegzetes külső, csomagolás, megjelölés vagy elnevezés használata, amelyről a versenytársat (jellegzetes árut) fel lehet ismerni	olyan jellegzetes külső, csomagolás, megjelölés vagy elnevezés használata, amelyről a versenytársat (jellegzetes árut) fel lehet ismerni	olyan jellegzetes külső, csomagolás, megjelölés vagy elnevezés használata, amelyről a versenytársat (jellegzetes árut) fel lehet ismerni
		versenytárs hozzájárulása nélkül	versenytárs hozzájárulása nélkül	versenytárs hozzájárulása nélkül
	szubszidiaritás			
	büntett, 3 évig	büntett, 3 évig	büntett, 3 évig	büntett, 3 évig
Szabálysértési alakzat Btké. 28.§	nincs	nincs		százezer forintot meg nem haladó értékre elkövetve

(A speciális célzat itt a forgalomba hozatal céljából történő elkövetést jelenti.)

Érdekes tény, hogy az 1998-as törvénnyel bevezetett bűncselekményi értékhatárt meg nem haladó cselekmények eredetileg nem minősültek szabálysértésnek, így 1999. március elsejétől 2000. február 29-ig (1999. évi CXX. törvény) a Btké. 27/A.§ (2) bekezdése volt hatályban, ami szerint nem valósul meg bűncselekmény, ha az áru hamis megjelölését százezer forintot meg nem haladó értékre követik el. 2000. március 1-jén lépett hatályba a 218/1999 (XII.28.) Korm. rendelet is, amely az egyes szabálysértések között az áru hamis megjelölését rendeli szankcionálni, a Btké. módosításával párhuza-

mosan. A korábbi hamis termékjelzés elnevezésű szabálysértés nem teljesen feleltethető meg az újonnan bevezetett tényállásnak („aki terméket olyan jelzéssel hoz forgalomba, amelynek az nem felel meg” 1968. évi I. törvény, 108/C.§).

Az áru hamis megjelölése bűncselekményét nem tekinthetjük kerettényállásnak, mivel a büntetendő magatartást egészében leírja a büntetőjogi norma. Más jogágazatbeli szabályt az egyes tényállási elemek értelmezésénél (definíálásánál) vonhatunk a jogforrási körbe, ez lényegében csak a versenytárs fogalmánál jöhet szóba, mivel a többi tényállási elem (pl. csomagolás, megjelölés, elnevezés használata) nem hordoz speciális jogági tartalmat.

A bűncselekményre vonatkozó speciális hazai szakirodalom eléggé szűkös, leginkább csupán a gazdasági bűncselekményekkel általában véve foglalkozó művekben, így különös részi tankönyvekben,¹² kommentátori irodalomban¹³, és a Btk. XVII. fejezetét feldolgozó monográfiákban¹⁴ jelentek meg elemzések. Megállapítható azonban, hogy ezek sokszor egymásnak ellentmondó tételeket tartalmaznak, egységes elvi álláspontot nem tükröznek, s kétség esetén az erre támaszkodni kívánó jogalkalmazást is esetlegessé teszik.¹⁵ Emiatt szükség van a jogirodalmi nézetek kritikai elemzésére, s meg kell kísérelni a kidolgozott legmegfelelőbb álláspontot általános elfogadásra kínálni.

3.1. Objektív tényállási elemek – elkövetési tárgy

3.1.1. Áru

Az *áru* minden adásvétel útján forgalomba kerülő termék, illetve a Btk. 315.§ (1) bekezdése értelmében az ipari vagy egyéb gazdasági jellegű szolgáltatásokat is – a bűncselekmények megvalósulása szempontjából – árunak kell tekinteni. Az ítélezési gyakorlat az áru fogalma alá vonta például a fuvarozást, a javító-karbantartó tevékenységet, valamint a gazdasági tartalmat hordozó szellemi munkát is (pl. épület megtervezése, design-tervezés, programozás). E bűncselekmény elkövetési tárgya azonban nem általában az áru, hanem csak olyan, amely valamilyen jellegzetes tulajdonsággal rendelkezik: külsejében, csomagolásában, elnevezésében vagy megjelölésében más jellegzetes áruhoz hasonló (Tokaji bor, Prada pénztárca, Carolina Herrera kölni, stb.). E hasonlóság következtében megnyílik annak a lehetősége, hogy az adott árurol ne a valódi előállító (for-

¹² Lásd különösen ERDŐSI EMIL – FÖLDVÁRI JÓZSEF – TÓTH MIHÁLY: *Magyar büntetőjog. Különös Rész. Osiris. Budapest, 2005.* („pécsi tankönyv”); JUHÁSZ ZSUZSANNA – KARSAI KRISZTINA – MARÁZ VILMOSNÉ – NAGY FERENC – SZOMORA ZSOLT – VIDA MIHÁLY: *A magyar büntetőjog különös része.* Hvg-orac, Budapest, 2009.; BELOVICS ERVIN – MOLNÁR GÁBOR – SINKU PÁL: *Büntetőjog. Különös Rész.* Hvg-orac, Budapest, 2005. („budapesti tankönyv”); HOLLÁN MIKLÓS – KIS NORBERT: *A magyar büntetőjog tankönyve II. Különös Rész.* Magyar Közlöny- és Lapkiadó, Budapest, 2008.

¹³ Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. (Szerk.: Berkes György) I. kötet. 2. kiadás. HVG-ORAC. Budapest, 2006. (Btk. XVII. Fejezet Molnár Gábor); HOLLÁN MIKLÓS – KIS NORBERT: *Az 1978. évi IV. törvény kommentárja. Hivatalos Jogszabálytár Cd. 2.2. Magyar Hivatalos Közlönykiadó Kft., illetve ennek szerkesztett változata, 2008.; A büntető törvénykönyv magyarázata. KJK-Kerszöv, Budapest 2004. (Btk. 287–298/F.§ Varga Zoltán)*

¹⁴ WIENER A. IMRE: *Gazdasági bűncselekmények.* KJK, Budapest, 1986.; TÓTH MIHÁLY: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények.* KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

¹⁵ Ebben a munkában a tényállás elemeinek leírásához a szakirodalom kritikai elemzését az előzőekben felsorolt művek bevonásával végzem el. A tanulmány jelen fejezetében a különböző szerzők álláspontjára vonatkozóan az oldalszámokat külön nem lábjegyzetelem, mivel az szükségtelen a visszakereshetőség szempontjából, illetve zavaró terjedelemlövedéket okozna. A már idézett Belovics – Molnár – Sinku szerzőtről által jegyzett tankönyvet, illetve a Hollán – Kis tankönyvet (2008) viszont nem említem külön, mivel az előbbi szó szerint megegyezik a kapcsoló kommentár szövegével, az utóbbi pedig a szerzők által írt kommentárral.

galmazó) jusson a fogyasztó eszébe, hanem a hasonló eredeti áru gyártója, forgalmazója. E lehetőség pedig azt is tipikusan magában rejt, hogy a fogyasztó, amikor meghozza döntését és választ az áruk között, a hasonló (nem eredeti) árut az eredetihez fűződő márkatulajdonságok és egyéb pozitív jellemzők téves feltevésében vásárolja meg.

3.1.2. Jellegzetes tulajdonságok

A jellegzetes külső az áru külső megjelenésére vonatkozik, de mivel a csomagolást a jogalkotó külön szabályozta, ide csak azok az áruk tartoznak, amelyek csomagolás nélkül kerülnek forgalomba. A jellegzetes csomagolás az árutól elkülönülő, fogyasztó általi felhasználásra nem kerülő burkolat, amely alapján a fogyasztók az árut képesek más árutól megkülönböztetni, például jellegzetes doboz vagy zacskó, egyedi színvilág stb. Az áru jellegzetes megjelölése rendszerint a védjegyet és a márkajelét jelenti,¹⁶ de az áru különleges ismertetője is ide tartozik, amennyiben a piacon ismert megjelölésről van szó. A megjelölést az árun vagy a csomagoláson szerepeltetik. *Tévesnek tartom* azt az álláspontot, miszerint az árunak lehet goodwillje¹⁷ (ami a megjelölés kategóriája alatt lényegében hamisítható lenne), mivel a „jó hírnév” egy vállalkozáshoz kötődik, annak üzleti értékét fejezi ki, amely önmagában immateriális, csak számviteli szempontból számszerűsíthető.

A bűncselekmény megvalósulhat egy-egy jellegzetes tulajdonság hamisításával, de értelemszerűen úgy is, ha az elkövető többféle jellegzetességet is hamisít (pl. csomagolást, megjelölést egyidejűleg). Az egész áru 100%-os lemásolása, ún. replika is éppen úgy jogsértő és kimeríti a tényállást (amennyiben forgalomba hozatali célzat megvan). Sajátos tévhit a replikákkal kapcsolatosan, hogy azok forgalmazása jogszerű, aminek az a következménye, hogy az interneten számos (sőt, megszámlálhatatlan mennyiségű) oldal hirdet replika-árakat. Amennyiben a márkajogosult engedélyt ad replikák létrehozatalára, a másolat természetesen jogszerű lesz.

Az összehasonlítást *az átlagos fogyasztó* szemszögéből kell elvégezni, akinek a termék kiválasztásának időpontjában nincsen alkalma tüzetes összehasonlítás elvégzésére (hiszen egy adott termékkel nem áruvizsgálat során, hanem a személyes szükségleteinek kielégítését szolgáló vásárlás során szembesül), következésképpen egy adott terméket a vásárlás időpontjában annak, az általa ismert jellegzetes külső jegyei alapján ismer fel és választ ki.

Az áru megjelölése leggyakrabban a védjegy alkalmazását jelenti, ami adott esetben szoros kapcsolatot mutathat az iparjogvédelmi jogok megsértésével, s külön vizsgálatot igényel a két bűncselekmény halmazatának kérdése is. Hasonló problémát vethet fel az összetéveszthető megjelölés és elnevezés használata a fogyasztó megtévesztése bűncselekményével, mert például a földrajzi árujelzők és eredetmegjelölések (amelyek egyébként is fokozott védelem alatt állnak, illetve amelyeket szigorú szabályok mellett fel kell tüntetni az árukon) az áru lényeges tulajdonságának minősülhetnek, s így ha azok használata megtévesztésre alkalmas, a 296/A.§ szerinti bűncselekmény is megvalósulhatna. A konkrét elhatárolást az alcím végén teszem meg.

¹⁶ MOLNÁR GÁBOR: *Gazdasági bűncselekmények*. Hvg-orac, Budapest, 2009. 49. p.

¹⁷ MOLNÁR (2009) i.m. 49. p.

3.1.3. Meghamisítás és összetéveszthetőség

A bűncselekmény elkövetési tárgya olyan áru, ami összetéveszthető a versenytárs árujával. Az *összetéveszthetőség* – álláspontom szerint – lehet abszolút (objektív) és relatív (szubjektív) is. Az abszolút tartalmú összetéveszthetőség azt jelentené, hogy a két entitás (eredeti és hamisítvány) fizikai és esztétikai jellemzőinek összevetése eredményeképpen megállapítanánk a jellegzetességek objektív hasonlóságát vagy egyezését, s amennyiben nagyfokú¹⁸ vagy teljes átfedés (három-három csík, ugyanaz a betűtípus, ugyanaz a szín stb.) van, az összetéveszthetőség adott lenne. Ez egy objektív kategória – értsd az elkövető tudattartamától független –, amit például a védjegybitorlás megállapítása során kiválóan lehet alkalmazni. A büntetőjogi relevanciája azonban meglehetősen kérdéses (lásd később).

A büntetőjogi tényállásban szereplő „amelyről a versenytárs, illetőleg annak jellegzetes tulajdonsággal rendelkező áruja ismerhető fel” kitétel azonban az összetéveszthetőséget szükségképpen relativizálja, mivel a *felismerhetőség* mindig attól függ, hogy éppen ki látja az adott árut fizikai valójában. A büntetőjogban lehetőség szerint korlátozni kell az ilyen esetlegességet és kísérletet kell tenni az alkalmazandó zsinórmérték megtalálására. Ebben az esetben erre alkalmas lehet az átlagfogyasztó mércéje, aki tudatos és kellően informált:¹⁹ az eredetivel ugyanis nyilvánvalóan – az átlagfogyasztó ismeretei miatt – össze nem téveszthető utánzott áru nem eshet a tényállás hatálya alá.

Ebből az is következik, hogy a tényállás szerkezete nem önmagában az utánzást vagy a hamisítványokat teszi elkövetés tárgyává, hanem az olyan hamisítványt, ami az összetévesztésre is alkalmas. A hamisítvány – ontológiai és logikai szempontból – az, ami a tárgy, az eredeti igazságát sérti, a valóságnak nem megfelelő: utánzás, hamisítás, meghamisítás útján is létrejöhet. Az érdekes azonban az, hogy a hamisítás ténye nem tartalmazza egyben az összetéveszthetőséget („más áruja ismerhető fel róla”) is mint fogalmi elemet, még akkor sem, ha tudjuk, a hamisítók tipikusan az összetéveszthetőség-ből fakadó előnyök miatt hamisítanak, legyen szó bármilyen hamisítható dologról is.

Ezt egyébként alátámasztja az is, hogy a jogalkotó nem elégedett meg a hamis megjelölés (csomagolás, külső, elnevezés) tényével, hanem ahhoz az összetéveszthetőség kritériumát is hozzárendelte. Véleményem szerint tehát az összetéveszthetőség nem adott, ha a *hamisítvány nagyon gyatra*, vagy a meghatározott jellegzetes tulajdonságok kivitelezése olyan silány, hogy fel sem merülhet az eredetiség látszata. Nyilvánvalóan nincs összetéveszthetőség például akkor, ha az autókereskedő az eladandó Lada gépjárművekre Porsche jelet ragaszt: a Porscheként eladott Lada ügyében legfeljebb csalás miatt kellene büntetőeljárást indítani, nem pedig áru hamis megjelölése miatt. Mindebből az következik, hogy az összetéveszthetőség ténye éppen olyan fontos eleme a tényállásnak, mint a „hamisítás” (hamis jellegzetes tulajdonságok alkalmazása), ezért ezt a büntetőeljárásban is bizonyítani kell, nem elég önmagában a hamisítás tényére koncentrálni.

Érdemes ehelyütt azt is megemlíteni *a contrario* argumentumként, hogy – a fentiekkel szemben – a pénz vagy az okiratok hamisításánál a megtévesztésre (összetévesztésre) alkalmasság nem tényállási elem, ezért a gyakorlat a silány minőségű, azonnal felismerhető hamisítványoknál is megállapítja a bűncselekményt.

¹⁸ Persze vitás lehet, hogy mit jelenthetne a nagyfokú hasonlóság.

¹⁹ Az átlagfogyasztó fogalmának más jogágakban és Európában kialakult ismérveinek büntetőjogbeli alkalmazásáról e kutatási program keretében másutt fejtem ki részletesen nézeteimet.

Varga megállapítja, hogy a tényállás nem az áru hamis megjelölését, hanem annak előállítását, forgalomba hozatalát, illetve e célból történő megszerzését és tartását rendeli büntetni, azaz kifogásolja a bűncselekmény elnevezését is. Véleményem szerint Vargának annyiban igaza van, hogy a Btk-beli bűncselekmények elnevezésének olyanoknak kell lenniük, hogy közérthetően közvetítsék a jogtárgysértés mibenlétét. Az áru hamis megjelölése nem öleli fel a hamis áruval kapcsolatos forgalmazói cselekményeket, ezért ennyiben valóban kissé vékonyka az elnevezés, helyett a hamis jelzéssel ellátott áruval való visszaélés elnevezést lehet ehelyütt javasolni. Ugyanakkor mivel önmagában a bűncselekmények elnevezéséhez nem kötődik jogkövetkezmény, akár így is maradhat de lege ferenda.

3.2. Objektív tényállási elemek – elkövetési magatartások

A bűncselekmény elkövetési magatartásai az előállítás, a megszerzés, a tartás és a forgalomba hozatal.

Az áru előállítása az a művelet, amelynek közvetlen eredménye az áru. Ugyanakkor önmagában az áru előállítása nem biztos, hogy tényállásszerű, hiszen meghatározott elkövetési móddal történő előállítás szükséges a tényállás maradéktalan megvalósulásához. Megállapítható az is, hogy a tényállás által felsorolt jellegzetes tulajdonságok az áru fajtájától és az előállítás gyártástechnológiai sajátosságaitól függően eltérő időpontban kerülhetnek az árura, így a tényállás megvalósítása tényszerűen különböző műveletekhez kötődik. Erre azonban a büntetőjogi tényállás nem lehet érzékeny, így azt az általános fogalmat kell ajánlani, miszerint *az előállítás az a folyamat, aminek közvetlen eredményeképpen a megtévesztő tulajdonsággal bíró áru létrejön.*

Az áru forgalomba hozatal céljából történő megszerzése az áru sorsa feletti rendelkezési lehetőség megteremtését jelenti, de nem feltétlenül kapcsolódik tényleges birtokba vételhez.²⁰ Nemcsak az áru tényleges átvétele értendő megszerzésnek, hanem az annak érdekében kifejtett és az arra irányuló jogügylet is, például a szerződés aláírása, illetve minden olyan jognyilatkozat, amely az áru átvételét célozza. Minden olyan tevékenység ide tartozik, ami szükséges ahhoz, hogy az áru a gyártótól a fogyasztóhoz eljusson.

A *forgalomba hozatal* alatt nemcsak a kiskereskedelembe szokásos ügylet (adás-vétel, használatba adás) értendő, hanem a nagykereskedelmi tevékenység is. Így tehát minden olyan magatartás, amelynek az eredményeképpen az áru „elindul” a fogyasztó felé, azaz amikor kikerül a gyártó (forgalmazó) kizárólagos rendelkezése alól.²¹

Tartásról akkor beszélhetünk, ha a megtévesztő tulajdonsággal bíró áru még nem jelent meg a kereskedelmi forgalomban, de például az áru raktározása is a forgalomba hozatal érdekében történő tartását jelenti. Általánosan elfogadható, hogy az áru tartásával akkor valósulhat meg bűncselekmény, ha a megszerzés nem illeszkedik a tényállásba,²² azaz ha az áru megszerzése eredetileg nem forgalomba hozatali cézzal realizálódott (pl. kártérítésként).

²⁰ MOLNÁR (2009) i.m. 51. p.

²¹ MOLNÁR (2009) i.m. 52. p.

²² MOLNÁR (2009) i.m. 51. p.

3.3. Objektív tényállási elemek – elkövetési mód

Mindenekelőtt kiemelendő, hogy ez a tényállási elem csak az előállítási fordulathoz járul, a megszerző, tartó és forgalomba hozó változatokhoz nem. Ez azt jelenti tehát, hogy a gyakorlatban is tipikusan megvalósuló forgalmazói cselekményeknél a versenytárs hozzájárulása irreleváns, ezeknél az elkövetési tárgy „hamissága” és összetévesztetősége (lásd a korábban kifejtetteket) az irányadó, s az, hogy a tettes tudja, hogy az általa forgalmazott áru meghatározott külső sajátosságai a versenytárs hozzájárulása nélkül kerültek az árua.

A Btk. rendelkezés lényeges eleme, hogy a cselekményre a versenytárs hozzájárulása nélkül kerül sor. A témakört – a tankönyv- és kommentárirodalomban – feldolgozó különböző szerzők nem értenek már egyet abban sem, hogy *tényállásitanilag* minek minősül ez az elem, illetve igazából abban sem, hogy mit is jelenthet.

A továbbiakban az előállítási alakzathoz járuló elkövetési módot részletesebben elemzem.

3.3.1. Szakirodalmi álláspontok

A „*kapcsos*” kommentár (és a „*budapesti*” tankönyv) például „negatív tényállási elemnek”, „a tényállásszerűség negatív feltételének” tekinti,²³ ami teljesen félrevezető, különösen, hogy később ugyanezen műben ezzel összefüggésben a jogellenesség hiánya merül fel. Ez az értelmezés feltehetően a negatív tényállási elemek tanának félreértéséből adódik, amelynek lényege Nagy szerint, hogy a pozitív és negatív tényállási elemek közötti megkülönböztetésben az utóbbiak bizonyos büntethetőséget kizáró okok hiányát jelenthetik. Így a negatív tényállási elemek tana alapján pl. a jogos védelemből elkövetett cselekmény nemcsak nem bűncselekmény, de nem is tényállásszerű, mivel a társadalomra veszélyességet (jogellenességet) kizáró okok egyike nem hiányzott, hanem fennforgott. Nagy kifejti azonban, hogy egy olyan dogmatikai rendszerben, amely nem tekinti a törvényi tényállás alkotóelemének sem a társadalomra veszélyességet, sem a jogellenességet, az ezeket kizáró okok hiánya sem fogadható el tényállási elemnek.²⁴ Egyetértek továbbá álláspontjával, miszerint a büntethetőséget kizáró okok tényállási elemmé transzformálása ellentmond mind a Btk. szerkezeti felépítésének, mind pedig a bírói gyakorlatnak, amely a büntethetőséget kizáró okokat csak a büntethetőségi akadályok, nem pedig a tényállásszerűség síkján vizsgálja. Mindezek alapján megállapítható, hogy a *kapcsos kommentár* etekintetben – mind a dogmatikai struktúrák nem megfelelő hivatkozásával, mind pedig a zavaró önellentmondással – nem nyújt irányadó megközelítést.

A *pécsi tankönyv* szerint vitatható, hogy erre a tényállási elemre szükség van-e, hiszen a sértett beleegyezését az elméleti jogászok többsége törvényben külön nem szabályozott, de elismert büntethetőséget kizáró oknak tekinti. Igaz, ettől függetlenül egyfelől az elkövetés módjaként, másfelől jogellenességet kizáró okként kezeli, ami aligha tekinthető kiegészítő dogmatikailag megalapozott álláspontnak. Még hozzá azért nem, mert az elkövetés objektív tényeihez tartozó elkövetési mód nem lehet egyben jogellenességet kizáró ok. Az igaz, hogy *lehetne* épp jogellenességet kizáró ok is, de amennyiben a jogalkotó a tényállás részeként szabályozza, az a tényálláshoz tartozik, nem pedig azon

²³ MOLNÁR (2009) i.m. 870. p.

²⁴ Lásd NAGY FERENC: *A magyar büntetőjog általános része*. Hvg-orac, Budapest, 2008. 144. p.

kívüli büntethetőséget megszüntető ok, így hiánya esetén (az adott bűncselekménynél tehát a beleegyezés fennállása esetén) már eleve nem is tényállásszerű a cselekmény.

Hasonlóan vélekedik Tóth is, mivel kimondja, hogy az elkövetés módja a hozzájárulás hiányában történő elkövetés, ennek ellenére a hozzájárulás a jogellenességet zárja ki nála is.²⁵ Ez a nézet sem következő.

Nem tekinthető egyértelműnek továbbá a szakirodalom abban a tekintetben sem, hogy több jogosult esetén ki adhatja meg a mentő hozzájárulást: a *kapcsos kommentár* szerint elegendő egyetlen hozzájárulás a büntetlenséghez, *Hollán és Kis, Varga*, valamint Tóth²⁶ szerint is csak valamennyi versenytárs hozzájárulása eredményezheti ezt. Álláspontom szerint a többségi véleménynek is tekinthető utóbbi nézet elfogadása a helyes, hiszen több versenytárs esetén az egyiktől megszerzett hozzájárulás legfeljebb akkor lehetne releváns, ha ez az egyik a többi versenytárs itt védett érdekei vonatkozásában rendelkezési joggal bírna. Nem vezet megnyugtató eredményre, ha az elkövetési mód meghatározásának nyelvtani értelmezése kerül középpontba, mivel bár a „versenytárs” egy konkurenst jelent, a jogtárgyvédelem szempontjából minden szóba jöhető piaci szereplő megjelenhet, s azokat nem lehet az egyetlen (rendelkezési joggal nem bíró által) megadott hozzájárulással kizárni a védelem köréből.

3.3.2. Külföldi versenytárs?

E bűncselekményt illetően az egyik – egyre jelentősebb – probléma lehet a külföldi versenytársak kérdése, azaz, hogy a magyar törvény alkalmazása során a külföldi érdekeltségű vállalkozásokat mennyiben lehet versenytársnak tekinteni, illetőleg, hogy mi kell ehhez a minőséghez. Véleményem szerint ebben a kérdésben (is) nagy szerepe lehet a hatályos versenyjogi szabályoknak, s már általánosságban is leszögezhető, hogy az uniós egységes piacból fakadó gazdasági és versenyjogi következmények itt is éreztetik hatásukat.

A *kapcsos kommentár* szerint a tényállás olyan (külföldi) versenytársat is véd, amely árujával még nem jelent meg ténylegesen a hazai piacon,²⁷ Tóth a hazai bírói gyakorlat alapján megállapítja, hogy versenytársakról csak nemzeti keretek között lehet szó.²⁸ Az eltérés tehát nem csekély. Álláspontom szerint a helyes megközelítés kétszintű: egyfelől az objektív tényállási elemek megvalósulása szintjén el kell fogadni azt, hogy külföldi versenytársak (és jellegzetes jelzéssel ellátott árujuk) is védelemben részesülnek. Ugyanakkor véleményem szerint a konkrét ügyben pedig az elkövető szándékossága körében vizsgált tények tudatánál kell azt megállapítani, hogy tudomással bírt-e (bírhott-e) a hazai piacon még jelentős részvétellel nem rendelkező versenytárs létezéséről. Az ugyanis, hogy a nemzeti piacon valamely védjegyjogosult termékei tipikusan nem képezik fogyasztás tárgyát, nem jelenti azt, hogy nincsenek is olyan fogyasztók, akik ismernék a versenytársat.

Ellenkező esetben, azaz, ha csak a nemzeti keretek között megjelenő versenytársakat védelmeznék a tényállás, akkor kiváló hamisítási paradicsom lehetne Magyarország olyan termékek és versenytársak esetében, amelyek a magyar piacon nem ismertek. Másfelől pedig azzal is szembesülhetnénk, hogy a külföldi piacokon megjelenő ver-

²⁵ TÓTH i.m. 167. p.

²⁶ TÓTH i.m. 167. p.

²⁷ MOLNÁR (2009) i.m. 866. p.

²⁸ TÓTH i.m. 168. p.

senytársak árujának hamisítása miatt – mégha Magyarország területén is követik el a cselekményt – nem lehetne magyar büntetőeljárást indítani (pl. az orosz piacra gyártott és orosz nyelvű csomagolással ellátott PICK szalámi esetén).

3.3.3. Beleegyezés hiányának vélelmezése

A megvizsgált büntetőügyekben a versenytárs beleegyezésének hiányát szinte kivétel nélkül minden esetben vélelmezték a bíróságok, s ehhez azon szakértői megállapítást, miszerint a kérdéses árucikkek hamisítványok, vették alapul. Mindehhez még az korábban is említett meglehetősen *nagyvonalú jogértelmezés* is járul, amelynek következtében a forgalmazói jellegű magatartások esetén is vizsgálták a hozzájárulás meglétét, holott az – a korábban kifejtetteknek megfelelően – nem tényállási elem.

A szakértői véleményekben több esetben nincs nyoma annak, hogy pl. az adott védjegyjogosult nyilatkozott volna a beleegyezése hiányáról, az meg végképp elő sem fordult, hogy a szakértő esetleg külföldi versenytársakra is kiterjesztette volna a vizsgálatot (például semmi nem zárja ki annak elvi lehetőségét, hogy a más országból behozott gyenge minőségű áru vonatkozásában meglegyen a másik országbeli lehetőség az ilyen előállításra; még akkor sem, ha ez nyilván nem tipikus). Kétségtelen tény persze ez utóbbival kapcsolatban, hogy már egy versenytárs hozzájárulásának hiányában is tényállásszerű lehet a cselekmény.

Amennyiben nem volt adat a versenytárs beleegyezésével kapcsolatosan, a hamisítvány rendkívül alacsony minőségéből vonta le a szakértő a következtetést, hogy az csak hamisítvány lehet, aminek következtében látta kimondhatónak, hogy hiányzik a versenytárs beleegyezése. A tényállási elemként szabályozott versenytárs beleegyezésének hiánya *azonban nem vélelem, azt kétséget kizáróan bizonyítani kell*. De a jelenlegi tényállási konstrukció és a lefolytatott bizonyítások nem felelnek meg egymásnak. Megállapítható ugyanis, hogy ha nincsen adat, akkor nincs kétséget kizáróan bizonyított tény sem, azaz nincs kétséget kizáróan bizonyítva a beleegyezés hiánya. Ennek következtében nem lehetne megállapítani a tényállásszerű elkövetést: a nyomozó hatóságoknak legalább egy versenytárs vonatkozásában bizonyítaniuk kell a beleegyezés hiányát.

3.3.4. Kritika

Véleményem szerint e tényállási elem meglehetősen problematikus mind dogmatikai, mind gyakorlati szempontokból. Amennyiben e tényállás jövőbeni fenntartása szükségesnek mutatkozik, a versenytárs hozzájárulása nélküli tényállási elemet tanácsos lenne elhagyni. Ebben az esetben a versenytárs beleegyezése a jogellenesség szintjén jelenne meg, s mind gyakorlati (bizonyítási), mind dogmatikai szempontból megfelelőbb helyzet állna elő. A jogellenességet kizáró okként való figyelembevétel esetén a versenytárs hozzájárulása a büntetőjogi felelősség alól mentesítő tényező lenne, ami meghaladja a tényállásszerűség szintjét. A cselekményt lényegében jogellenesnek vélelmezzük – mint ahogy minden tényállásszerű cselekmény esetében tesszük – s ha van adat és bizonyíték a versenytárs(ak) hozzájárulására, a jogellenességet kizáró ok érvényesülhetne, s az elkövető mentesülhetne a felelősség alól. Ez a jogellenességet kizáró ok a sértett beleegyezésének felel meg, s az ehhez kidolgozott dogmatikai és elvi tételek²⁹ maradéktalanul alkalmazhatók lennének.

²⁹ NAGY i.m. 129–141. p.

Más kérdés, hogy a gazdasági szférában az ilyen fajta sértetti beleegyezés értelem-szerűen szerződésen alapul, ami a védjegy, használati minta stb. értékek használására vonatkozik. Amennyiben van tehát adat a versenytárs(ak) beleegyezésével kapcsolato-san, ti. arra nézve, hogy az áruk meghatározott megjelölésével tisztában voltak és azzal egyetértettek, akkor jogellenesség hiánya okán fel kell menteni az elkövetőt.

A bizonyítás elméleti sémája más lenne tehát ebben az esetben, a bizonyítási teher is lényegében megfordulna: míg a tényállási elemek meglétét maradéktalanul bizonyítani kell, a jogellenességet kizáró okokat nem kell külön egyesével megvizsgálni, ellenkező adat hiányában azokra (pontosabban azok hiányára) külön bizonyítást nem kell lefolytatni. Hiszen a hatóságnak nem kellene bizonyítania a beleegyezés hiányát minden egyes esetben, azonban ha van a versenytárs beleegyezésére utaló adat, azt alaposan meg kell vizsgálni, mivel a beleegyezés fennállása elbuktatja a vádat.

3.3.5. In dubio pro reo?

Kiválóan példázza a fentieket az alábbi tényállás, ami egy bírósági ügy ítéleti tényál-lása: „A vádlott 2003. május hónapban – közelebről meg nem határozható időpontban – a (...) Kft. ügyvezetőjeként a miskolci (...) boltban »The North Face Inc.« szóvéd-jeggyl ellátott ruházati termékeket – 4 db kabátot, 2 db polár felsőt, valamint 1 db háti-zsákot hozott forgalomba összesen 140.000 forint értékben, melyeket ezt megelőzően egy ismeretlen személytől szerzett meg.”

Az ügyben a kirendelt szakértő megállapításait – amit a vádirat is tartalmazott – a bí-róság szó szerint átvette: „a termékek gyártója, illetve forgalmazója ismeretlen, erre te-kintettel a kft. nem rendelkezett a védjegyjogosult engedélyével a fent említett, véd-jegyoltalom alatt álló megjelölésekkel ellátott termékek forgalmazására, ezért ilyen en-gedély hiányában a kérdéses termékek hamisítványoknak minősülnek.”³⁰ Itt tehát a bí-róság a kérdéses termékek gyártójának (forgalmazójának) ismeretlenségéből következ-tet arra, hogy a vádlottnak – mivel ismeretlen a gyártó – nem lehet engedélye a forgal-mazásra. Megismételhető azonban ehelyütt is, hogy a tényállás a forgalomba hozatali elkövetési magatartás vonatkozásában azt követeli meg, hogy a „hamis” árut hozza for-galomba, itt a versenytárs hozzájárulása irreleváns. Emiatt alapvető hiba a forgalmazón számonkérni a forgalmazáshoz szükséges engedélyt, legalábbis a büntetőjogi felelősség megállapítása szempontjából. Amit az ilyen cselekmény elkövetőjén számon kell kérni, az az, hogy tudta-e (belenyugodott-e), hogy az árut a versenytárs hozzájárulása nélkül látták el az adott jellegzetes tulajdonsággal. Ha azonban releváns lenne az engedély, ak-kor sem jelenthetné a konkrét ügyben sem az *ismeretlenség ténye* azt, hogy nincs enge-dély, hanem azt, hogy nem lehet tudni, hogy van-e. Ez pedig lényeges különbség. Pont ez lenne az a mezsgye, ahol a kétség az úr, s amennyiben fennáll, azt a terhelt javára kell értékelni (*in dubio pro reo*³¹). A bíróság akkor járt volna el következetesen (igaz, rossz premisszával), ha a felmerülő kétség miatt nem állapítja meg a bűncselekmény el-követését. Amennyiben pedig helyes premisszával az áru hamisságának ismeretét vizsgálná, ott a termék gyártójának (forgalmazójának) ismeretlensége csupán egy körül-mény a sok közül, ami alapján az elkövető tudattartalmát vizsgálni kellene. Az eljárás során a vádlott – az áruk hamisságára vonatkozó – meg nem cáfolt védekezését a bíró-

³⁰ B.0128/2005 Miskolci Városi Bíróság.

³¹ Lásd részletesen KARSAI KRISZTINA – KATONA TIBOR: *Az ártatlanság védelme és a vádlott meg nem cáfolt védekezése*. Jogtudományi Közlöny 2010/4 171–179. p.

ság a fenti érveléssel söpörte el, s az engedély hiányára alapozta a büntetőjogi felelősséget. Ezzel – sértve az anyagi jogi legalitás elvét – Btk-tól eltérő tényállási elemek megvalósítását kérte számon a bíróság terhelttől, másfelől pedig az *in dubio pro reo* elvet sem alkalmazta.³²

3.4. Szubjektív tényállási elemek

A bűncselekmény szándékosan követhető el, gondatlan alakzatát a törvény nem rendeli büntetni. A büntetőjogi – bűnösségen alapuló – felelősség akkor állapítható meg, ha a tettes ismerte a ténybeli körülményeket, s a tényállás objektív elemeivel kapcsolatosan nem volt tévedésben. A Btk. 296.§ szerinti bűncselekmény esetén így a szándékosság tudati oldalának ki kell terjednie arra, hogy az adott áru adott jellegzetes tulajdonsága összetéveszthető, arra, hogy a versenytárs nem egyezett bele az adott jelzés (stb.) használatába, valamint a szándékosságnak értelemszerűen ki kell terjednie a megfelelő elkövetési magatartások tanúsítására.

Az egyik ügyben ezt olvashatjuk: „a törvényi tényállás az elkövető tudattartamától függetlenül követeli meg törvényi tényállási elemként, hogy az elkövetési magatartásra a versenytárs hozzájárulása nélkül, annak hiányában kerüljön sor, továbbá szintén objektív feltételként rögzíti azt, hogy a megszerzett áru mely körülmények folytán lesz, illetőleg válik alkalmassá, hogy összetéveszthető legyen a versenytárssal, illetőleg annak jellegzetes árujával.”³³ Hasonló tartalmú indokolások olykor előfordulnak más ügyekben is, azonban ez – véleményem szerint – rendkívül aggályos és nem tartható jogi álláspont, aminek ráadásul kifejezetten káros következményei vannak.

Először is e nézet az objektív tényállási elemek szerepét meglehetősen nagyvonalúan kezeli, s lényegében az elkövető tudattartamától függetlenül minden lényeges tárgyi körülményt. Azaz azokra vonatkozóan a büntetőjogi felelősség megállapításához semmiféle szubjektív „kapcsolatot” nem követel meg. Ez azt jelenti, hogy eleve kizárt s nem releváns a tévedésre való hivatkozás, azaz mégha például a versenytárs – rosszhiszemű – megtévesztő magatartása következtében alakul is ki az engedély fennállásával kapcsolatos tévedés, az nem zárja ki a fenti érvelés alapján a bűnösséget. Itt nem az a kérdés, hogy ez mennyire életszerű avagy sem, hanem annak gyanúja, hogy a bíróság a bűnösségen alapuló felelősséget eltolja e bűncselekmény körében az *objektív felelősség* irányába. Ez pedig megengedhetetlen.

Az összetéveszthetőség mint „objektív feltétel” vonatkozásában pedig – fenntartva a korábbiakat – azért értékelem hibás jogi álláspontnak a fentit, mivel a tényállási elem éppen hogy egyfajta „relatív (szubjektív) összetéveszthetőséget” követel csupán meg, ami a fogyasztók érzékelésében megjelenő téves képzet lehetőségét jelenti. Attól relatív az összetéveszthetőség, hogy „amiről a versenytárs áruját szokták felismerni” megfogalmazás a címzett kör tévedési lehetőségét tartalmazza, azaz szükségképpen feltételezi az adott versenytárs és árujának ismertségét és ismeretét. Ez azonban nem „abszolút összetéveszthetőség”, aminek tárgyában a szakértők nagy előszeretettel szoktak állást foglalni: azaz amikor a különböző jellegzetes tulajdonságokat védjegylajstromi leírás

³² Az ügy további sajnálatos jellemzője, hogy az aktában nem szerepel a polgári jogi igény előterjesztése, erről azonban a bíróság döntött ítéletében – így csak azt lehet feltételezni, hogy valamikor megvolt, majd elveszett. Igaz, annak iktatására sem került sor vagy az irat létezésének más nyilvántartási nyoma sincs, így kereseti kérelem nélkül bírálta el a bíróság a polgári jogi igényt.

³³ 30.B.340/2006 Miskolci Városi Bíróság.

alapján hasonlítják össze. Emiatt véleményem szerint a védjegybitorlás ténye – mint ahogy az a fenti ügyben előzményként fennforgott – nem ad még választ arra a kérdésre, hogy az adott védjegy-e az, ami alapján a fogyasztók fel szokták ismerni az árut. Így tehát például a négycsíkos, nem Adidas nevű cipők esetében, ugyan a Fővárosi Ítéletábla (8.Pf.21.139/2004/4) megállapította a védjegybitorlást, a tipikus fogyasztót a „csíktöbbség” nem téveszti meg, hiszen azt az átlagos fogyasztó tudja, hogy az Adidas cipőnek három csíkja van. Elképzelhető azonban, hogy más, kevésbé ismert márkáknál a védjegybitorlás ténye az összetéveszthetőség körében is relevanciával bír.

3.5. Bűncselekményi értékhatár

3.5.1. A bűncselekmény elkövetési értékének meghatározása

Ahogy már említettem, a bűncselekményi tényállásnak nem eleme a hamisan megjelölt áru értéke, azonban a szabálysértési alakzat miatt, a bűncselekményi változat csak akkor valósul meg, ha az áru értéke, amire elkövették a bűncselekményt, a százezer forintot meghaladja.

Az, hogy a joggyakorlat mit tekint az áru értékének, rendkívül színes képet mutat, azonban korántsem megnyugtató módon.

Az ügyek átvizsgálása meglepő eredményt hozott ate tekintetben, hogy az áru értéke miként jelenik meg a büntetőeljárásokban, mivel hatféle, ismétlődő, de mégis *különböző* megjelenési módot lehetett elkülöníteni:

- a) nem merül fel az áru értékének a kérdése az adott ügyben, e tényre nézve nincs adat az ítéletben (az e csoportba tartozó ügyeknél volt olyan, amelyben a nyomozás során szakvéleményt még kértek, de a későbbi szakaszokban azt nem vették figyelembe),
- b) az áru értéke helyett más, pénzben kifejezettösszegezés szerepel (pl. vagyoni hátrány),
- c) az áru értékének megemlítése, de követhető bizonyítás vagy következtetés nélkül,
- d) az áru értékének megállapítása megtörténik a lefolytatott szakértői vélemény alapján (annak figyelembe vételével vagy annak kizárásával),
- e) az áru értékének megállapítása megtörténik a vádlott bemondása alapján,
- f) az áru értékének megállapítása megtörténik a sértett bemondása alapján.

Kis számban ugyan, de előfordul, hogy az aktában (vád, jogerős határozat) az áru értékének a kérdése egyáltalán fel sem merül, az általunk megvizsgált aktákból 5 esetben.³⁴ Ezen esetekben is elképzelhető, hogy a szakértő megállapított valamilyen értéket, azonban azzal a jogalkalmazó hatóságok nem foglalkoztak, azt nem tartották relevánsnak a felelősség megállapítása szempontjából. Így csak jóhiszeműen vélelmezhetjük, hogy a hamisított áruk értéke meghaladta a százezer forintot.

Az esetek jelentős részében (50 ügy) előfordult, hogy az aktákban (vád, jogerős határozat) az áru értékét ugyan megemlítik, azonban sem a szakértői vélemény, se az akta egyéb adatai (pl. áru darabszáma) alapján nem értelmezhető, hogy hogyan jutott el a ha-

³⁴ Itt értelemszerűen az 1998. évi LXXXVII. törvény hatálybalépése (1999. március 1.) előtti elkövetéseket nem vettem figyelembe, mivel az értékhatár kérdése csak ezen időponttól kezdődően bír relevanciával.

tóság az adott érték meghatározásáig. Ezekben az esetekben a szabálysértési értékhatár meghaladását már vizsgálja a hatóság, de a bizonytalansági tényező még mindig jelentős: csak remélhetjük, hogy a bűncselekményi értékhatár átlépését az áru értékének megfelelő számítása eredményezte.

Az esetek többségében (85 ügy) az akták pontosan tartalmazták az áru értékét, s annak nyomát is, hogy az értéket a szabálysértéstől való elhatárolás végett vizsgálta az eljáró bíróság (ügyészszég). Szemben az előző esetek hiányos ténymegállapításaival, ezen ügyekben tehát számszakilag is pontosan levezethető értékek szerepelnek, azonban itt az a probléma merül fel, vajon a bíróság pontosan mit tekint az áru értékének.

Már önmagában aggályosnak tartom, hogy ebben a vonatkozásban háromféle érték-meghatározás érvényesül egymás mellett, olyanok, amelyek soha nem vezethetnek azonos értékre mint eredményre; így az elkövető szabálysértésért vagy bűncselekményért való felelőssége csupán attól is függhet, hogy épp melyik számítási módszert választja a bíróság. Ez azonban ellentétes az anyagi joggal: a joggyakorlatnak meg kell változnia.

A felkért szakértők általában kétféle számítási módot adnak meg az áru értékével kapcsolatosan, egyfelől az eredeti márkás termék kiskereskedelmi forgalmi értékét, másrésztől viszont a hamisítvány márkajelzés nélküli piaci (feketepiaci) átlagárát, ami a konkrét minőségi jellemzőkkel rendelkező áru tényleges piaci ára. A megvizsgált ügyekben e kétféle számítási mód valamelyikét, vagy egy, a két érték között elhelyezkedő köztes értéket vették figyelembe.

A 85 ügy iratából 23 esetben az eredeti márkás áru (azaz az utánzott áru) értéke volt az irányadó, ami teljességgel elfogadhatatlan volt, mert olyan tényről teszi függővé az elítélést, amire nézve az elkövetőnek semmilyen befolyása, tudattartalma nem terjedt ki.

Ilyen elbírálás minden általunk megvizsgált megyében történt. Azonban az is megállapítható, hogy ezekre kivétel nélkül a BH 2007. évf. 398 sz. eseti döntés (lásd később) közzététele előtt került sor, azaz a döntéssel a Legfelsőbb Bíróság a jelentős mértékben eltérő ítélkezési gyakorlatot egy irányba terelte. A helyesen figyelembeveendő érték az előállított, megszerzett, tartott vagy forgalmazott nem márkás termék kiskereskedelmi, piaci árához igazodott, ezt követte a hatóság az elbírálás során 57 ügyben. Öt további esetben a bíróság – lényegében indokolás nélkül – valamilyen köztes értéket alkalmazott: e csoportban azonban van olyan ügy is, amit bár a fenti BH után bíráltak el, nem követték annak orientáló jellegét.

Az *eredeti márkás áruk* értékének számításával sokkal magasabb érték jön ki, mint a hamisítvány piaci átlagárával való számítás során, aminek éppen a bűncselekményi alakzat megvalósulása és az egyén büntetőjogi felelőssége szempontjából döntő jelentősége van. Megállapítható továbbá, hogy ezen esetek felénél a nem márkás áru piaci értékének figyelembevétele mellett egyáltalán nem valósult volna meg bűncselekmény. Ezen esetekben tehát a helyes jogértelmezés felmentést eredményezett volna, ezzel szemben a vádlottakat elítélték.

Kirívó, de szerencsére nem gyakori bírói (ügyészi) megállapítás, hogy a cselekmény valamely összegű vagyoni hátrányt (13 ügy), elmaradt vagyoni hasznót (2), illetve kárt (6) okozott; ezen ügyekben polgári jogi igényt nem bírált el a bíróság. Nem világos az akták alapján, hogy pontosan milyen jogértelmezés is vezetett ezekhez a megállapításokhoz, feltehetően a szakértői véleményben foglaltak mérlegelés nélküli átvétele, mivel az említett ügyek többségében (ahol vagyoni hátrány, illetve vagyoni haszon jelent meg a vádban, illetve az ítéletben) a szakvélemény tartalmazza ezen – inadekvát – kité-

teleket. Azt hiszem, felesleges is ehelyütt részleteiben kitérni e megállapítások teljességgel tarthatatlan mivoltára.

Több ügyben és több megyében – a nyomozati iratok alapján – azt észleltük, hogy az eljárásban, így az ítélet meghozatalában is a vádlott által, a lefoglaláskor megadott érték játszik szerepet. A vádlott tehát arról nyilatkozik, hogy mennyiért kívánta értékesíteni a hamisított árut, s az ő bemondása lesz az alapja – ha, mint néhány esetben, nincs szakértői vélemény – a bűncselekménnyé minősítésnek. Ezzel lényegében a vádlottnak engedjük át a kérdés eldöntését, hogy szabálysértési vagy büntetőjogi felelősségrevonást „kíván-e”. A vádlott bemondása alapján történő bűncselekményi értékhatár átlépésének megállapítása csak akkor megalapozott, ha az ügy egyéb körülményei nem cáfolják ezt az állítást.³⁵

Az ügyek jelentős részében maga a sértett (márka-, védjegyjogosult) az, aki meghatározta az áru értékét, vagy ha nem ő, akkor az általa megbízott szabadalmi képviselő, illetve – tipikusan világcégeknekél – a cég hazai képviselte. Ilyenkor szükségképpen az eredeti áru értéke jelent meg az aktákban, amely alapján a bűncselekményi értékhatár átlépését is megállapították. Véleményem szerint a sértett általi meghatározástól nem különbözik az a megoldás sem, hogy a hatóságok a Márkavédők Egyesületét vagy a Védjegy- és Szerzői Jogvédő Alapítványt rendelik ki szakértőként. E szervezetek abból a téves feltevésből indulnak ki, hogy a fogyasztók mindegyike megvette volna az eredeti terméket is, ezért képviselik azt, hogy a már eladott hamisított áruk után közvetlenül kár is keletkezett. E feltételezés azonban meglehetősen egyoldalú, s nem számol a ténynyel, hogy a márkás áruk vásárlása nem szükségszerű akkor sem, ha épp azok hamisítványa nincs a piacon. Az egész problémakör legkifogásolhatóbb megoldása pedig az, amikor a fenti szakértő a szakvéleménnyel együtt terjeszti elő a polgári jogi igényt.³⁶

3.5.2. Elkövetési értékek

A rendelkezésre álló büntetőügyek aktáiból 103-ban az egy védjegyjogosult vonatkozásában megvalósult áru hamis megjelölése nem haladta meg az egymillió forintot.³⁷ 10 ügyben 1 és 5 millió forint között volt a hamisított áruk értéke, egy ügyben hatmillió elkövetési értéket állapított meg a bíróság, egy ügyben pedig harmincmillión felül. 15 esetben nem állapított meg a bíróság semmifajta elkövetést, öt esetben pedig csak a százezer forint meghaladásának tényét tartalmazta az ítélet. A kimaradó további 15 esetben a megindított büntetőeljárásban a szabálysértés elbírálása történt meg, mivel az adott áru értéke nem haladta meg a százezer forintot.

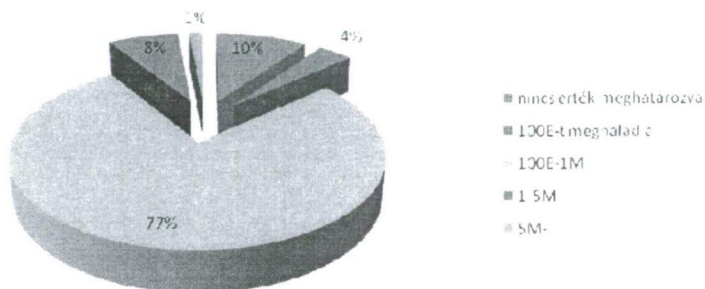
³⁵ Vö. KARSAI – KATONA i.m.

³⁶ B. 3803/2001 Miskolci Városi Bíróság.

³⁷ A vagyoni hátrány, kár stb. megállapítását tartalmazó ügyeket ehelyütt úgy tekintetem, mintha az eljáró hatóságok helyesen az adott áru értékét állapították volna meg.

Hamisított áru értéke a vizsgált ügyekben

Forrás: saját kutatás (OTKA K 72692)

3.5.3. Bűncselekményi értékhatár átlépése

Öt olyan ügy volt, amelyben – helytelenül – a különböző védjegyjogosultak sérelmére elkövetett cselekményekben szereplő áruk értékét összesítették, s így állapították meg a bűncselekményi értékhatár átlépését.

Volt olyan ügy is, amelyben a bíróság csakis a szabálysértési értékhatár meghaladását vizsgálta meg, a továbbiakban nem terjeszkedett ki az áru értékének meghatározására. E „jelenség” egy kevésbé tárgyalt kérdés közelebbi megvizsgálását eredményezte, méghozzá azt, hogy vajon helyesen járt-e el a bíróság, amikor nem állapította meg a pontos „elkövetési értéket”, illetve hogy egyáltalán milyen jelentőséggel bírhat az érték a bűncselekmény megítélésénél.

3.5.4. A bűncselekményi értékhatár kérdése a Btk.-ban

A Btk. különös része számos olyan bűncselekményt tartalmaz, amelyek minősítése az elkövetés szempontjából releváns, pénzben is kifejezhető összeghez kötődik, így az elkövetési tárgy értékéhez, az okozott kárhoz, illetve vagyoni hátrányhoz, adóbevétel (vámbevétel) csökkenéséhez (Btk. 138/A.§). Ilyen esetben az anyagi jogi jogszabály szerinti összeghatárok döntőek a felelősség megállapítása során, amelyeknek a büntető-eljárásban bizonyított tényként kell megjelenniük. A bűncselekményi értékhatár átlépése (akár van szabálysértési alakzat, akár nincs) felelősséget megalapozó tény, ezért ezt is kétséget kizáróan bizonyítani kell. A Legfelsőbb Bíróság 56. BkV (BK. 154.) értelmében, ha a minősítés függ az értékhatártól, akkor enyhítő körülmény, ha a kár, az érték vagy a vagyoni hátrány az alsó határ, súlyosító, ha a felső határ közelében van.

A bűncselekményi értékhatárral rendelkező bűncselekmények közül három esetben nem találunk további minősítést az érték alapján, így a jogosulatlan gazdasági előny megszerzésénél (Btk. 288.§), a rossz minőségű termék forgalomba hozatalánál (Btk. 292-294.§) és az áru hamis megjelölésénél (Btk. 296.§). Ezen esetekben, mivel a bűncselekményi értékhatárt meghaladóan nincs olyan további érték, ami a felelősséget fokozná, s amihez hasonlítani lehetne a konkrét elkövetési értéket (hamis vagy rossz mi-

nőségű áru értéke, illetve a támogatás vagy gazdasági előny mértéke) az LB említett véleménye nem ad iránymutatást.

Felmerül a kérdés, hogy ezen bűncselekmények esetében, s különösen a most vizsgált áru hamis megjelölése esetében a bűncselekményi értékhatárt meghaladó összegű elkövetés esetén „általános” súlyosító körülményként megjelenhet-e valamely magasabb értékhatár átlépése, s ezzel összefüggésben, hogy a büntetőeljárás során meg kell-e határozni a pontos értéket. Az itt képviselt álláspont szerint mindenképpen foglalkozni kell a bíróságnak az érték meghatározásával, nem elegendő a bűncselekményi értékhatár, azaz a hatályos törvény szerinti 100.000 forintos határ átlépésének megállapítása. A bűncselekménnyel védeni kívánt jogtárgyra figyelemmel mindenképpen van annak jelentősége, hogy mekkora összegben hamisították a jogosult áruját, hiszen ettől függ a bűncselekmény elkövetőjének potenciális haszna.

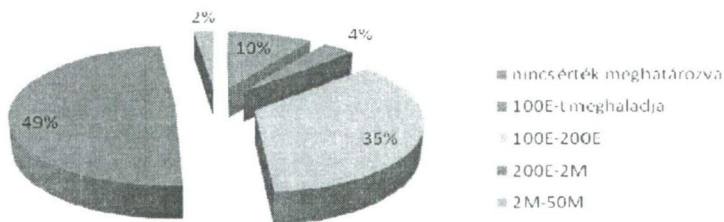
Megállapítható továbbá, hogy a bűncselekményi értékhatár átlépésének vizsgálata is az összecszerűség megállapításával történik, ezért nem tekinthető megalapozott releváns ténymegállapításnak – a konkrét ügyekben –, ha a bíró csupán azt a tényt rögzíti, miszerint a bűncselekményi értékhatárt meghaladta a hamis áru értéke.

Az ilyen bűncselekmények vonatkozásában lényegében a bűncselekményi értékhatár átlépése után nincs felső határ, az adott büntetési tételkereten belül kell értékelni azt is, ha épp 150 ezer forintnyi hamis árura, de azt is, ha 30 millióra követik el az áru hamis megjelölését. Emiatt indokolt az értéket súlyosító körülményként figyelembe venni, amennyiben a bűncselekményi értékhatárt jóval meghaladja az áru értéke. Tekintettel arra, hogy sem irányadó gyakorlatot, sem összehasonlítható Btk.-beli megoldást nem találunk, az *argumentum a simile* alapján a Btk. fogalomrendszerével tanácsos dolgozni, így a nagyobb vagy a jelentős érték közül választani. Az általunk megvizsgált ügyek alapján megállapítható, hogy azok nagy részében (77%) egy-egy védjegyjogosultat érintően általában nem haladta meg az egy-egy millió forintot a hamisított áruk értéke. A Btk. szerinti értékhatárookra vetítve ez azt jelenti, hogy kisebb és nagyobb értékre történt áru hamis megjelölése volt a leggyakoribb a vizsgált ügyekben (88%).

7. ábra

Megállapított elkövetési értékek a Btk. fogalomrendszere szerint

Forrás: saját kutatás (OTKA K 72692)

Mindezek alapján úgy vélem, megfelelően megalapozottnak tűnik a nagyobb értéket meghaladó elkövetési érték figyelembe vétele: a hatályos joghelyzetben súlyosító körülményként, illetve de lege ferenda minősítő körülményként.

Az itt vizsgált bűncselekmény körében – ahogy ez említésre került – az értékhátár nem tényállási elem, hanem büntethetőségi feltétel. Így tehát az adott áru értéke nem jelenik meg a tényállásban, szemben például a lopással vagy más vagyoni elleni bűncselekménnyel, aminek az is következménye, hogy az elkövető tudatának nem kell átfognia a tényt.³⁸ Ha azonban a minősített tényállás része lesz valamekkora érték, akkor ez azt jelenti, hogy az elkövetőnek legalább eshetőlegesen szándékkal kell majd eljárnia a hamisított áruk értékére vonatkozóan, különben a minősítő körülményt képező érték (az elkövetési tárgy értéke) nem lesz a terhére írható. A jogalkotó megteheti azt is, hogy az alapeseti tényállásban is rögzíti a százezer forintos (vagy bármekkora) elkövetési értéket, ebben az esetben a felelősség enyhébb fokú szűkítéséről van szó, hiszen az elkövetőnek ismernie kell a hamisítványok értékét. Ezt is járható útnak tekintem, mivel – a jelen tényállás – minden elkövetési magatartása feltételez valamifajta tényismeretet az áru értékével kapcsolatban: az előállító tisztában van vele, hogy mekkora költséggel járt az előállítás, a forgalmazó pedig azt bizonyosan tudja, hogy mennyiért fogja árulni, ez pedig jó indícium lehet az áru értékére nézve. Amennyiben azonban megelégedne a minősítő körülmény beiktatásával, akkor a vagyoni bűncselekményekhez hasonló rendszert alkalmazna.

3.6. Stádiumok

Jelentős eltérések mutatkoznak a bűncselekmény megvalósulási stádiumai vonatkozásában is. Míg *Varga* szerint az áru csupán az előállítás után, a csomagolással vagy megjelöléssel utóbb kapja meg a megtévesztő jellegét, úgy az áru előállítása kísérletként értékelhető,³⁹ *Hollán és Kis* nem tekinti ezt a magatartást a 296. § vonatkozásában kísérletnek, mert nem az áru hamis megjelölésének megkezdését, hanem egy áru előállítását jelenti. Az ilyen magatartás csak az áru hamis megjelölésének – nem büntetendő – előkészületét valósítja meg.⁴⁰ *Tóth* kísérletről a gyártás megkezdése után, de befejezése előtt beszél⁴¹, a „budapesti” tankönyv és a *kapcsos kommentár* a késztermék-áru előállításával tekinti befejezettnek a cselekményt, s az ezen műveletek megkezdését kísérletnek. *Varga* kiegészítésképpen megjegyzi, hogy ha a csomagolás, a megjelölés vagy elnevezés technológiailag része az előállításnak, a bűncselekmény befejezett alakzata valószínűleg meg.⁴²

Az eltérő elkövetési magatartásokhoz – szükségképpen – eltérő kísérleti stádiumok kapcsolódhatnak.

Az *előállítás* korábban ajánlott fogalmából (az a folyamat, aminek közvetlen eredményeképpen a megtévesztő tulajdonsággal bíró áru létrejön) kiindulva nem tartom agyalyosnak a kísérletet megállapítani olyan esetekben, amikor az elkövető egységes akaratelhatározása által vezérelve először előállítja az árut, s majd csak ezt követően lát-

³⁸ Annyit azért érdemes ehelyütt megjegyezni, hogy a jelenlegi bírói gyakorlatban az értékben való tévedésre nem lehet hivatkozni például a lopásnál, lényegében az idegen dolog elkövetési értéke függetlennek tűnik a tényállástól, annak ellenére, hogy tényállási elem. Amennyiben azonban bizonyítható, hogy a tettes szándéka a ténylegesen elvett (elvenni kísérelt) dolog értékét meghaladó értékű dolog elvételére irányult, megállapítják a lopás valamely súlyosabb esetének kísérletét. Ez nem felel meg maradéktalanul a tényállási szerkezetnek.

³⁹ VARGA i.m. 1076. p.

⁴⁰ HOLLÁN – KIS i.m. 296. §

⁴¹ TÓTH i.m. 170. p.

⁴² VARGA i.m. 1076. p.

ja el a versenytárs árujához hasonló csomagolással. Nincs törvényi alap arra nézve, hogy az „előállít” elkövetési magatartást pusztán a jellegzetes külsővel (stb.) való ellátással azonosítsuk – a jogalkotó megtehetné persze, hogy ezt teszi elkövetési magatartássá, azonban amíg ilyen módosítás nem születik, a bűncselekmény kísérleti stádiuma már bekövetkezik az adott, akár még „mezítelen” áru gyártásának megkezdésével. Az áru feletti rendelkezési lehetőség (megszerzés) megteremtésének megkezdése, de a lehetőség be nem állása jelenthetné a kísérletet ezen elkövetési magatartással kapcsolatban, azonban ennek előfordulása meglehetősen elméleti. Hasonló dogmatikai vélemény övezi a forgalomba hozatalt mint elkövetési magatartást: olyan tág ennek az értelmezése, hogy a kísérleti szaknak alig van jelentősége,

A tartási alakzat kísérlete egyfelől a közvetlen előcselekménynek is tekinthető jogszerűtlen megszerző alakzat büntetendősége, másrészt a nem jogszerűtlen megszerzést (például később szerez tudomást a versenytárs bekegyezésének hiányáról) követő szükségsszerű befejezett tartás miatt nem valósulhat meg.

A bűncselekmény az áru előállításával befejezetté válik, de a forgalomba hozatallal természetes egységet alkot (azonos akaratelhatározás) vagy büntetlen utócselekményként látszólagos anyagi halmazatot alkot (különböző akaratelhatározás). *Földvári és Tóth* az egymást követő különböző magatartásokat folytatólagos egységnek tekinti, ami nem változtat az egységként történő megítélésen.

3.7. Rendbeliség

A bűncselekmény rendbeliségét a jogosultak száma határozza meg, azaz az, hogy a hamisított termékekre vonatkozó márkák, védjegyek hány jogosultat érintenek. Nem releváns ugyanakkor a rendbeliség körében a hamisított termékek darabszáma.

A *kapcsos kommentár* a rendbeliséget a sértett versenytársak alapján határozza meg. *Varga* azt az álláspontot képviseli, hogy a rendbeliség az érintett árukörök számához kapcsolódik, míg *Földvári és Tóth* azon a véleményen vannak, hogy ahány elkülöníthető versenytársi kör érdekeit sérti a cselekmény, annyi rendbeli. Gyakorlatilag tehát ahányféle meghatározott árukörhöz köthető megtévesztő jelzést alkalmazott az elkövető, annyi rendbeli áru hamis megjelölése büntetetté kell megállapítani.

Az uralkodó álláspont és a bírói gyakorlat szerint is a jogtárgy sértése szempontjából nincs különbség a különböző típusú áruk között, ha az adott divatcég saját márkájával több különböző árukört is ellát (pl. ugyanolyan márkájú cipő, táska, parfüm, ékszer, napszemüveg), ilyenkor nincs alapja a többrendbeli bűncselekmény megállapításának. Véleményem szerint azonban a mai modern társadalomban a *szimbolikus fogyasztás*⁴³ jelensége miatt ez az értelmezés nem tartható. Amennyiben azonos árukörhöz tartozó árucikkeket (pl. felsőruházat) hamisítanak, az eladható áruk mennyisége véges, hiszen a vásárlóknak ugyanabból az árucikkből feltehetően nincs szükségük többre. Ha azonban többféle árukörhöz tartozó cikkeket is hamisítanak (ugyanazzal a márkával), az értékesítés volumene jelentősen megnövekedhet, hiszen a vásárlók bizonyos köre a márka szimbolikus jelentése miatt az azzal ellátott többféle árut is szívesen megvásárolja.

⁴³ A szimbolikus javak fogyasztása, vagy másképpen a szimbolikus fogyasztás tömören azt jelenti, hogy „az vagy, amit birtokolsz.” Vö. Belk, Russel: *Studies in the New Consumer Behaviour; Acknowledging consumption* (szerk.: Miller, Daniel) Routledge, New York, USA, 1996. 58–95. p. Erről bővebben KARSAI KRISZTINA – PRÓNAY SZABOLCS: *Javak szimbolikus fogyasztása társadalomtudományi megközelítésben*. Kézirat, 2010. Megjelenés alatt.

Emiatt itt azt az álláspontot képviselem, hogy akár azonos jogosult sérelmére, de többféle áru hamisítása esetén többrendbeli bűncselekményt kell megállapítani.

A vizsgált aktákban az eljáró hatóságok a védjegy (márka) jogosultak száma szerint határozták meg a cselekmények rendbeliségének alakulását. *Varga* álláspontja, miszerint az árukörök száma alapozná meg a rendbeliséget, nem jelenik meg a gyakorlatban: viszont a megvizsgált büntetőügyekben összesen öt olyan eset volt, amelyben ugyanazon védjegyjogosult többféle árukörét hamisították (cipő és sportruházat; ruházat és napszemüveg). Úgy tűnik a hamisítók (és a hamisítványok eladói) kevésbé számítanak a márkahűség és a márkarajongás keresletbefolyásoló hatására.

Összesen két esetben fordult elő, hogy – helytelenül – egyrendbeli bűncselekményt állapítottak meg a hatóságok, függetlenül attól, hogy több védjegyjogosult is volt az ügyben.

Megállapítható továbbá, hogy a bíróságok az esetek túlnyomó részében helyesen minősítették a cselekményt áru hamis megjelölésének, igaz, sporadikus eltérések tetten érhetők voltak. Így például kifejezett melléfogásnak lehet tekinteni az áru hamis megjelölése bűncselekményében való minősítést és az elítélést az alábbi ügyben. A vád – amely az áru hamis megjelölése büntett elkövetésére vonatkozott – azt rótta a vádlott terhére, hogy a vádbeli időszakban megbízott egy bélyegkészítőt, hogy 2 x 10.000 darab „háztartási hulladék” feliratú, a helyi önkormányzat városgazdálkodási cégének cégnevével és azonosító logójával ellátott öntapadós címkét készítsen. E címkék egyébként külső megjelenésben, elnevezésben az összetéveszthetőségig hasonlóak voltak a városgazdálkodási kft. 300.- forint kiskereskedelmi áron árusított és csak egy bizonyos nyomda által nyomtatható címkéinek. A vádlott így összesen 6.000.000 forint értékű címkét állíttatott elő, melyek hamisak voltak, s ezeket részben értékesítette, részben egyéb módon felhasználta. A bíróság a vádtól eltérően folytatólagos elkövetést állapított meg: az áru hamis megjelölésének minősítette e cselekménysorozatot, s a vádlottat 80.500 forint pénzbüntetésre ítélte. Véleményem szerint az anyagi jogot sértő módon került sor a vádlott elítélésére, a cselekmény csalásnak, illetve a címkéhez fűződő helyi közigazgatási joghatások miatt és azoktól függően esetleg magánokirat-hamisításnak (amennyiben például valamely szemeteszűrésű csomagot csak akkor szállítanak el ingyenesen, ha e címke rajta van⁴⁴) minősül.

4. Elhatárolások más bűncselekményektől

4.1. Csalás

Fontos kérdés az áru hamis megjelölése bűncselekményének a *csalástól* való elhatárolása, ugyanis az összetévesztésre alkalmas jellegzetes megjelölés (stb.) használata a vagyoni érdekű megtévesztés fogalmi körébe esik. A csalás törvényi tényállása kár okozását tényállásszerű eredményként határozza meg, így a csalás megállapítására csak akkor kerülhetne sor, ha a károkozást (vagy az arra irányuló szándékot legalább) bizonyítani lehet. Az ilyen hamisítási cselekményeknél károsultként a márka használatára jogosult személy, illetve maga a vásárló merülhet fel. Ez utóbbiak vonatkozásában azonban döntő jelentősége van annak, hogy tudta-e a vásárló, hogy hamisítványt vásárol, még

⁴⁴ Az akta adatai alapján nem lehetett megállapítani, hogy a címke pontosan milyen célt is szolgált. Bk.332/2008/3 Kecskeméti Városi Bíróság.

pontosabban, csak akkor következik be a kár, ha eredetiként (az eredeti árán vagy ugyan annál kevesebért, de a hamisítvány tényleges értékét meghaladó árt) vásárolta meg a hamisítványt. Véleményem szerint a versenytárs (a márka vagy védjegy stb. jogosultja) nem tekinthető károsultnak, még akkor sem, ha a hamisítványok iránti kereslet *prima facie* az eredeti iránti keresletet csökkenti. Amennyiben a vásárlók éppenhogy nem akarnak eredetit venni, s hamisítványok hiányában sem vennék meg (annak ára miatt), ezt az összefüggést hipotetikus és feltételes mivolta miatt nem lehet a károkozás okozati rendszerébe emelni. Az összefüggés ugyanis akkor lenne valódi és feltétel nélküli, ha a vásárlóknak – pl. szükségleteik kielégítése céljából – valamelyiket mindenképpen meg kell venniük. Továbbá aláhúznám, hogy ha a vásárlók a hamisítvány helyett az eredetit is vásárolták volna meg, s a jogosultak ezáltal jelentős bevételre tettek volna szert, legfeljebb az elmaradt hasznot forintosíthatnánk, kárról (a vagyonban okozott értékcsökkenés) akkor sem beszélhetnénk. Ebből következően a csalás tényállásánál e személyeket mint szóba jöhető károsultakat ki kell zárni.

Nem osztom azt a véleményt, miszerint megtévesztő célzat esetén a büntetési tétel a vagyoni és gazdasági bűncselekmény megállapíthatóságát befolyásolná, a speciális célzat miatt a cselekményeket nem lehet a speciális-generális viszonyba állítani. Ezért ha az elkövető a vásárlóit megtévesztő módon jár el, s mindeközben valamely versenytársa érdekeit is sérti, lehet helye halmazat megállapításának is.

4.2. Rossz minőségű termék forgalomba hozatala

Varga szerint, mivel nem tényállási elem a minőségi eltérés, a rossz minőségű termék forgalomba hozatala bűncselekményével halmazatban áll. Ezzel egyébként ellentmond saját korábbi tételének, miszerint a bűncselekmény a fogyasztó azon érdekét is sérti, hogy az általa megvásárolt termék valóban megfeleljen a feltüntetett kritériumoknak.⁴⁵ A hazai szerzők többsége viszont nem is foglalkozik ezzel a kérdéssel.

Megállapítható azonban, hogy e szűkös irodalmi és gyakorlati relevancia nem felel meg sem a jogalkotó szándékának sem a jogtárgyvédelmi szempontoknak.

Az itt képviselt álláspont szerint a versenytárs érdekén kívül más jogtárgy nem jelenik meg az áru hamis megjelölése tényállásában, ezért a minőséggel kapcsolatos büntetőjogi jogtárgyak védelmét a rossz minőségű termék forgalomba hozatala (illetve ezzel párhuzamosan a megtévesztő jellegű cselekmények: 296/A.§ és 328.§) szolgálja. Véleményem szerint a hamis jellegzetességgel ellátott áru vonatkozásában külön vizsgálatot érdemelne a minőség is, így tehát az, hogy az árut jó minőségűként értékesítették-e.

Önmagában az a tény, hogy valamely márkajelzés megjelenik a terméken (vagy más jellegzetes tulajdonság), azaz az a tény, hogy valami „márkás” vagy hogy „ismert márkájú”, legfeljebb csak implicite közvetíthet minőségi jellemzőket. Leginkább úgy, hogy azt tételezzük: a „márkás” áru csakis jó minőségű lehet. Ez azonban, azon túlmenően, hogy a valóságot sem fedi, kizárólag a büntetőjogi szabályozásból származó versenyelőnyt jelentene bizonyos áruknak, aminek következtében a *büntetőjog olyan funkciókkal egészülne ki*, amire nem hivatott. Ezzel ugyanis a bejáratott (ismert) márkák szigorúbb védelmét tételeznék, ami piacgazdasághoz és a verseny szabadságához nem illeszkedik.

⁴⁵ VARGA i.m. 1078–1079. p.

Mindezekből következően az a helyesnek tekintett jogi álláspont, hogy amennyiben rossz az áru (termék) minősége, a Btk. 292.§ miatt meg kell vizsgálni, hogy megállapítható-e a rossz minőségű termék forgalomba hozatala bűncselekménye is halmazatban.

A vizsgált akták közül egy ügyben állapította meg a bíró a valódi halmazatot,⁴⁶ ugyanakkor több ügyben maga az ítélet is tartalmazza a silány, gyenge minőségre utalást a 292.§ megállapítása nélkül.⁴⁷ Hasonló arányban jelentkezik a rossz minőség megállapítása a vádiratokban is, anélkül, hogy a rossz minőségű termék forgalomba hozatalával is megvádolták volna a vádlottat.⁴⁸ Meglepő a Pécsi Városi Bíróság 2004-es ügye, amelyben a vád tárgyává tette az ügyészség a rossz minőségű termék forgalomba hozatalát, azonban a bíróság ezt nem bírálta el.⁴⁹

4.3. Fogyasztó megtévesztése

A fogyasztó megtévesztése (Btk. 296/A.§⁵⁰) és az áru hamis megjelölése viszonyát illetően elsődlegesen azt kell kiemelni, hogy előbbi a fogyasztók érdekeit védelmezi, s a fogyasztói döntés alapjául szolgáló körülmények – lényeges tulajdonságok – megtévesztő szolgáltatását rendeli büntetni, nem pedig más (a versenytárs) az áru jellegzetességéhez kötődő jogát. A Btk. 296/A.§ (2) bekezdése szerint az áru lényeges tulajdonságának minősül az összetétele, használhatósága, az egészségre és a környezetre gyakorolt hatása, valamint a kezelése, eredete, az, hogy megfelel-e a jogszabályi előírásoknak, a nemzeti szabványnak vagy az áruval szemben támasztott szokásos követelményeknek, valamint az, ha az áru felhasználása a szokásostól lényegesen eltérő feltételek megvalósítását igényli. Ezek közül legfeljebb az áru eredete az, ami megjelenhet a Btk. 296.§ szempontjából jellegzetes tulajdonságok között is akkor, ha az áru megjelölése egyben az áru eredetére is tartalmaz utalást (kalocsai paprika, szatmári szilvapálinka stb.). E szűk mezsgyén nem kizárt a valódi halmazat megállapítása a két bűncselekmény között.

4.4. Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése

A Btk. 329/A.§ szerinti bűncselekmény⁵¹ általában abban az összefüggésben merül itt fel, hogy a „hamis” árukra sokszor valamilyen film- vagy rajzfilmfigurák⁵² ábrázolása kerül a jogosult tudta és engedélye nélkül. Ez tipikusan a gyermekruházi, illetve textilipari termékek (törölköző, ágynemű) körében jellemző, de megjelenhet elektronikai termékeken is (például mobiltelefon-fedlap). Érdemes kiemelni, hogy ilyenkor a

⁴⁶ B.662/1997 Pesti Központi Kerületi Bíróság. Érdekes azonban, hogy a Miskolci Városi Ügyészség több esetben is hasonló tartalmú vádat emelt, azonban a bíróság ennek nem adott helyt egyszer sem.

⁴⁷ Jobbára a Kecskeméti Városi Bíróság ügyeiben.

⁴⁸ Kecskeméti és Pécsi Városi Ügyészség vádirataiban.

⁴⁹ 9.B.1091/2004.

⁵⁰ 296/A.§ (1) Aki az áru kelendőségének felkeltése érdekében nagy nyilvánosság előtt az áru lényeges tulajdonsága tekintetében valótlan tény, vagy valós tény megtévesztésre alkalmas módon állít, illetve az áru lényeges tulajdonságáról megtévesztésre alkalmas tájékoztatást ad, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

⁵¹ 329/A.§ (1) Aki az irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotás szerzőjének a művén, előadóművészek az előadóművészi teljesítményén, hangfelvétel előállítójának a hangfelvételen, rádió- vagy televízió-szervezetnek a műsorán, illetőleg film vagy adatbázis előállítójának a teljesítményén fennálló jogát hasznosítás végett, vagy vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

⁵² Shrek, Pókember, Superman, különböző Walt Disney figurák stb.

szerzői jogi merchandising⁵³ jogok jogosulatlan felhasználásának büntetőjogi jogkövetkezményeiről van szó, amik értelemszerűen a polgári jogi igények érvényesítését nem zárják ki – ennek ellenére a sértettek polgári jogi igény előterjesztését nem tartották fontosnak. (Arról nincs adat, hogy a büntetőeljárástól elkülönülten perelték-e a jogsértőt.)

Álláspontom szerint ezekben az esetekben a vagyon elleni bűncselekmény állapítható meg a specialitás okán, azaz amiatt, hogy az áru jellegzetes külső tulajdonságára egyben valamely jogosult szerzői joga terjed ki. A 329/A.§ szerinti bűncselekmény elkövetési magatartásának megfogalmazása oly tág, hogy abba az áru hamis megjelölése összes elkövetési magatartása illeszkedhet.

4.5. Iparjogvédelmi jogok megsértése

Az áru hamis megjelölése bűncselekményéhez képest véleményem szerint a Btk. 329/D.§ szerinti bűncselekmény⁵⁴ is speciális, ugyanis az abban meghatározott szabaddalmi oltalom, használati vagy formatervezési mintaoltalom, topográfiaoltalom, védjegy vagy földrajzi árujelző oltalma az áru hamis megjelöléséhez szükséges jellegzetes tulajdonsággal egybeeshet. Értelemszerűen a 296.§ szerinti „hamisítható” jellegzetességek köre tágabb, mint az iparjogvédelmi oltalom alatt álló külső megjelenéshez kötődő tulajdonságok. A specialitás tényen az sem változtat, hogy a jogalkotói értékelés meglehetősen aránytalan, mivel az általánosnak tekinthető tényállást rendeli súlyosabban büntetni, s ráadásul még a speciális bűncselekményt többtelemelekkel is ellátja. Mindezek miatt a halmazat kizárt a két bűncselekmény között (ugyanarra az árura vonatkozóan) az előállítási elkövetési magatartás vonatkozásában. Nem állapítható meg halmazat akkor sem, ha az utánzott árura a forgalombahozatali célú elkövetési magatartások megvalósulnak, ilyenkor azonban a specialitás már nem érvényesül, az áru hamis megjelölését kell megállapítani.

Megállapítható a megvizsgált akták tükrében, hogy teljesen kaotikus az ítélkezési gyakorlat ebben a kérdésben. Amennyiben ugyanis a bizonyítás során nem derül ki, hogy speciális oltalom alatt áll-e az adott jellegzetes tulajdonság, nem lehet eldönteni, hogy megvalósult-e a Btk. 329/D.§ szerinti bűncselekmény. Az akták egy részében hiányzik ennek a megvizsgálása, sem a kirendelt szakértő, sem pedig a bíróság nem tekintett be a hiteles lajstromokba. Ebből következően csak a 296.§ szerinti bűncselekmény megállapítására volt jogalapja: ez kifejezetten aggályos ítélkezési gyakorlatot jelent, mivel helyes értelmezés esetén a vádlott terhére az enyhébb, vétségként minősülő cselekményt kellett volna megállapítani.

Több esetben kifejezetten ellentétes volt az eljáró bíróság logikája. Ha nem érte el a bűncselekményi értékhatárt az áru értéke, akkor nem állapította meg az áru hamis megjelölését, hanem az iparjogvédelmi jogok megsértését. Azonban – akár ugyanabban az ügyben is, de másik árura – a százezer forintot meghaladó érték esetén csakis az áru

⁵³ „A merchandising a. szimbólumok, b. védjegyek, c. szerzői jogi alkotások részei, d. valódi/képzeltbeli személyek külső megjelenésének másodlagos hasznosítása, illetve felhasználása.” Görög Márta: A merchandising jogviszony alapvető jellemzői. Megjelenés alatt. 2010. A kézirat felhasználása a szerző engedélyével történt.

⁵⁴ Btk. 329/D. § (1) Aki a jogosultnak szabaddalmi oltalom, használati vagy formatervezési mintaoltalom, topográfiaoltalom, védjegy vagy földrajzi árujelző oltalma alapján fennálló jogát az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével megsérti, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

hamis megjelölését mondta ki még akkor is, ha védjegyoldalom alatt állt az adott jellegzetes tulajdonság.

4.6. Összefoglalóan az elhatárolási és minősítési problémákról

Az általunk megvizsgált ügyek egy részében – az akták alapján – megállapítható volt, hogy vannak minősítési problémák az ítélkezési gyakorlatban, amelyek tipikus esetei az alábbiak:

- áru hamis megjelölése helyett fogyasztó megtévesztését állapítják meg;
- nem állapítják meg silány minőségű utánzat esetén a rossz minőségű termék forgalomba hozatalát;
- különböző védjegyjogosultak sérelmére elkövetett cselekmények esetén összesítik az egyes áruk értékét, így egyrendbeli lesz a cselekmény halmazat helyett.

5. A kiszabott szankciókról

5.1. Összes szankció

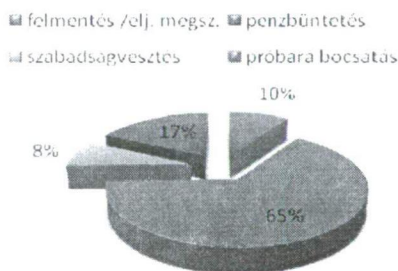
Az általunk vizsgált 150 büntetőügy közül a szankciókiszabásra vonatkozó vizsgálathoz kizártam azon büntetőeljárásokat, amelyekben az áru hamis megjelölése más bűncselekménnyel állt valódi halmazatban (22), valamint a többvádoltas ügyeket a vádlottak számának megfelelően számítottam be, aminek eredményeképpen 139 ügyben kiszabott szankciókat lehet összehasonlítani. A büntetőügyben elbírált szabálysértéseket nem vettem figyelembe.

Az összes ügyből 13 felmentés, 1 eljárás-megszüntetés történt, a többi esetben vagy főbüntetést vagy önállóan alkalmazható intézkedést (próbára bocsátást) szabott ki a bíróság.

8. ábra

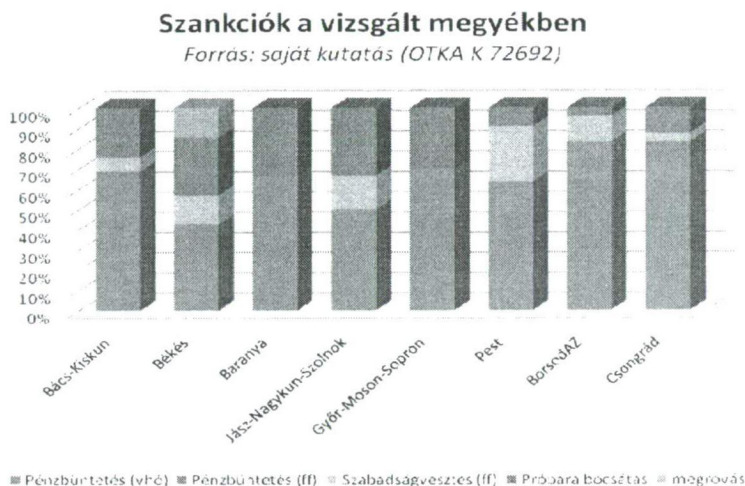
Összes alkalmazott szankció

Forrás: saját kutatás (OTKA K 72692)

Az általunk megvizsgált büntetőügyekben a kiszabott szankciók megyék szerint némileg eltérő képet mutatnak emellett, hogy a pénzbüntetés és a próbára bocsátás tekinthető mindenütt tipikusan alkalmazott szankciónak.

9. ábra

Pénzmellékbüntetés kiszabására mindösszesen két esetben került sor, míg az elkobzás alkalmazására – helyesen – mindegyik esetben. Az persze már sajnálatos tény, hogy olykor még olyan áruira is kiterjedt az akták szerint az elkobzás, ami nem is képezte a vád tárgyát, illetve amire nézve nem voltak pontos adatok.

A szankciókiszabással kapcsolatos elemzés során a következőket vettem figyelembe:

- tekintettel az ítéletek (végzések) többségében található rövidített indokolásokra, a súlyosító és enyhítő körülmények figyelembe vételét nem tudtam a vizsgálatba bevonni, ugyanakkor – az akták saját megítélése alapján – az is kijelenthető, hogy a büntetés kiszabás körében értékelhető tényezők meglehetősen átlagosak voltak az általunk vizsgált ügyek mindegyikében (kiskorú gyermek nevelése, időmúlás, ténybeli beismerés).
- ehelyütt a büntetés kiszabási gyakorlat vizsgálatának egyik aspektusa a kiszabott szankció és a bűncselekmény rendbelisége közötti korreláció volt, azaz, hogy megjelenik-e a több jogosult sérelmére történő elkövetés esetén a halmazati büntetés szignifikánsan súlyosabb mivolta.
- ezzel párhuzamosan az elkövetési tárgy értéke is górcső alá került abból a szempontból, hogy mennyiben befolyásolta (befolyásolhatta) a büntetés kiszabását (1999. március 1. után). Tekintettel azonban arra, hogy néhány büntetőügyben csupán a bűncselekményi értékhatár átlépését vizsgálta a bíróság, ezt nem tudtam minden ügyben értékesíteni.

Mindezeket túlmenően az alkalmazott szankciókra vonatkozó elemzés legfontosabb kiindulópontja annak elfogadása, hogy a vádlott személye és körülményei miatt minden egyes büntetőeljárás *egyedi*, teljes egyezés nem lehetséges még akkor sem, ha ugyanazt a bűncselekményt követi is el a két vádlott. Emiatt az ehelyütt feldolgozott büntetőügyekben kiszabott szankciók összehasonlítását is csak *nagyon körültekintően és óvatosan* lehet elvégezni, amennyiben – módszertanilag is – képviselhető eredményt szeret-

nénk elérni. Ugyanakkor úgy vélem, hogy vannak olyan tényezők az áru hamis megjelölése miatt indított büntetőeljárásokban, amelyek egyfajta közös nevezőként alkalmasak az összehasonlítható eredmények kimutatására, s amelyek bizonyosan nem vezetnek félre. Tendenciákat körvonalaznak, s így jó képet adhatnak az ítélkezési gyakorlatról még akkor is, ha – ahogy ehelyütt már megemlítettem – minden ügy más és más.

Ilyen tényezőnek tekintem az adott ügyben előforduló rendbeliséget (esetleg más valódi halmazat megvalósítását): a Btk. szerint a kiszabott halmazati büntetés mértékében értékelni kell a bűncselekményi többséget. A másik szóba jöhető tényező a hamisított áru megállapított értéke. Ez utóbbi ugyan nem része a tényállásnak, de a szabálysértési alakzattól való elhatárolás miatt alapvető jelentőségű. A korábbiakban már elemzett problémát (az elkövetési érték viszonylagosságával kapcsolatosan) ehelyütt újabb szempontú vizsgálatával kívánom gazdagítani: a rendelkezésre álló adatok alapján arra a kérdésre kerestem tehát a választ, hogy megjelenik-e ténylegesen a büntetéskiszabás körében a hamisított áru értékének figyelembe vétele.

5.2. Pénzbüntetések kiszabása⁵⁵

Az előzőek figyelembe vételével és a rendelkezésre álló adatok alapján matematikai statisztikai módszer (korrelációanalízis) alkalmazásával a következőket lehet biztosan állítani.⁵⁶

A Pest megyei akták⁵⁷ alapján kijelenthető, hogy a rendbeliség ténye (azaz a halmazati büntetés kiszabásának kötelezettsége) leginkább ebben a megyében befolyásolta a pénzbüntetések mértékének megszabását is, kifejezetten erős kapcsolatot mutatnak a statisztikai adatok. A hamisított áruk értékével közepes pozitív irányú kapcsolatot mutat a kiszabott pénzbüntetések mértéke. *Baranya* megyében⁵⁸ az elemzés e módszere bizonyos szempontból hasonló eredményre vezetett, mint a Pest megyei adatoknál, mivel itt is kimutatható pozitív kapcsolat a két tényező és a kiszabott büntetés mértéke között. Hasonlóképpen közepesen erős a kapcsolat a hamisított áruk értéke és a kiszabott büntetés mértéke között, azonban itt a bűncselekményi többség – a Pest megyeihez képest – kevésbé befolyásolta a kiszabott pénzbüntetés mértékét. *Borsod-Abaúj-Zemplén* megyében⁵⁹ mindkét szempont gyenge pozitív kapcsolatban áll a pénzbüntetés mértékével, azaz ennek meghatározása alig köthető a rendbeliség tényéhez vagy az elkövetési értékekhez: a pénzbüntetés mértékét más tényezők vagy a véletlen befolyásolta.

Meglehetősen diffúz eredményt adnak viszont a *Csongrád* megyei⁶⁰ adatok: a halmazatiság (a többrendbeliségen alapulóan) egyáltalán nem, a hamisított áruk értéke pedig gyenge kapcsolatban áll a kiszabott büntetések mértékével. Az előbbi azt jelenti, hogy a többrendbeli áru hamis megjelölés esetén nem szab ki magasabb pénzbüntetést a bíróság, illetve azt, hogy bűncselekményi egység esetén is kiszabott már relatíve maga-

⁵⁵ A vizsgálat alapját nem a kiszabott pénzbüntetések napi tételeinek száma önállóan és nem is a napi tételek megfelelő összeg adta (végsősoron), mivel ezek semmiféle korrelációt nem mutattak az ügyekben fellelhető – összehasonlítható – adatokkal.

⁵⁶ *Baranya*, *Bács-Kiskun*, *Pest*, *Borsod-Abaúj-Zemplén* és *Csongrád* megye adatai álltak elegendő mennyiségben rendelkezésre, azaz 10-en felüli aktát találtunk, amelyben áru hamis megjelölése végett folyt az eljárás.

⁵⁷ A korrelációanalízis eredménye: 0,803 (rendbeliség) és 0,427 (elkövetési érték).

⁵⁸ A korrelációanalízis eredménye: 0,584 (rendbeliség) és 0,464 (elkövetési érték).

⁵⁹ A korrelációanalízis eredménye: 0,265 (rendbeliség) és 0,187 (elkövetési érték).

⁶⁰ A korrelációanalízis eredménye: -0,002 (rendbeliség) és 0,250 (elkövetési érték).

sabb pénzbüntetést. Ezek alapján tulajdonképpen már nem meglepő az alábbi példa: az egyrendbeli áru hamis megjelölése, ami 46 db hamis márkajelzésű, 180.000 forint elkövetési értékű „budmil” kabát forgalomba hozatalát jelentette (2001), 125.000 forint pénzbüntetést vont maga után⁶¹, a háromrendbeli bűncselekmény pedig (2005) mindösszesen 60.000 forint összegű pénzbüntetést (milliószétlű hamis áru)⁶². A hamisított áru értékével kapcsolatos gyenge összefüggés pedig azt jelenti, hogy volt néhány olyan ügy, amelyeknél magasabb pénzbüntetéssel járt a relatíve magasabb elkövetési érték, de anynyi nem volt, hogy szabályszerű mintát mutatott volna. Hasonlóképpen nagy a szétartás a Bács-Kiskun megyei⁶³ akták adatai alapján is, itt azonban a gyenge kapcsolat a rendbeliség és a kiszabott pénzbüntetés mértéke között van, míg a hamisított áru értékével kapcsolatos faktor egyenesen negatív előjelű (gyenge) kapcsolatot mutat. Ez utóbbi azt jelenti, hogy ellentétes irányú az összefüggés a kiszabott pénzbüntetés összege és az elkövetési érték között, azaz inkább alacsonyabb összegű a pénzbüntetés, ha magasabb összegű a hamisított áruk értéke. Tekintettel arra, hogy meglehetősen gyenge ez az összefüggés, ezért nem lehet az egész mintát ez alapján leírni, ami azonban csupán annyit jelent, hogy ezen túlmenően viszont semmilyen összefüggés nem rajzolódik ki, a pénzbüntetés mértékének meghatározása tipikusan nem függ ettől a tényezőtől.

Az összesített statisztikai adatokat nem érdemes külön elemezni, mivel a megyénként kirajzolódó minták az összesítésben egymást kioltották. Ez azonban azt is jelenti, hogy a pénzbüntetések kiszabási gyakorlata megyénként meglehetősen eltérő. Az adatok elemzése önmagában még nem jelent állásfoglalást a gyakorlat helyessége vagy helytelensége tárgyában, csupán tényszerűen leírja, hogy mely tényező figyelembe vétele figyelhető meg, illetve mi az, ami nem mutat szabályszerűséget. Mivel azonban található olyan tényező, amit egyes megyékben figyelembe vesznek, másik megyében pedig nem, a kutató továbbmehet és felteheti a kérdést: megfelel-e az ennyire eltérő gyakorlat a törvénynek? S nem utolsósorban az adatok eredményét és az anyagi jogi – korábban már kifejtett – dogmatikai szempontokat érvényesítve megfogalmazhatja javaslatait.

5.3. Szabadságvesztés kiszabása

A korábban bemutatott diagram és adatok szerint a megvizsgált ügyek 8%-ában szabott ki a bíróság szabadságvesztést, amelyet – áru hamis megjelölése esetén, akár homogén halmazat fennállásakor is – végrehajtásában felfüggesztett. Az akták áttanulmányozása alapján nem állapítható meg olyan tényező, ami az egyébként összehasonlítható tényállású, de végrehajtandó pénzbüntetés kiszabásával záródó büntetőügyekhez képest a súlyosabb megítélést indokolja.

Az összesen 11 ügyből a korábban említett, ötmillió forint feletti „elkövetési érték” két bűncselekményben is szerepel, amelyekhez egyébként hat-, illetve tízrendbeli bűnhalmazat is járult, ezért *prima facie* megállapíthatnánk, hogy a szabadságvesztés kiszabásánál e két tényező együttes jelenléte döntő szereppel bír, azonban a további hat ügyben sem a bűncselekmény rendbelisége, azaz a több versenytárs sérelmére történő elkövetés, sem pedig a hamisított áruk értéke nem kirovó. Összehasonlítva a többi büntetőügy aktájával – s *fenttartva a korábban megfogalmazott tételeket az ügyek egyedi körülményeiről és a büntetőügy tényeiből megállapítható tipikus büntetőkiszabási ténye-*

⁶¹ Bk.1082/2001 Szegedi Városi Bíróság.

⁶² Bk.1136/2005 Szegedi Városi Bíróság.

⁶³ A korrelációanalízis eredménye: 0,286 (rendbeliség) és -0,168 (elkövetési érték).

zökről – meglehetősen kérdéses, hogy mi vezethetett arra, hogy például az összesen 91 db hamis megjelölésű, összesen 400.000 forintot érő telefonelőlapot (headszetet, telefontartót) forgalomba hozó vádlott (2008) két hónap börtönt kapott két évre felfüggesztve⁶⁴, míg ugyanaz a bíróság 24 db hamis megjelölésű, 422.000 forintnyi felsőruházati termék forgalomba hozataláért 45.000 forint pénzbüntetést szabott ki (2006)⁶⁵. S nem ez az egyetlen példa.

5.4. Próbára bocsátás alkalmazása

Ahogy már röviden említésre került, az általunk vizsgált ügyek átlagosan 17%-ában próbára bocsátás került alkalmazásra, azonban a megyénkénti eltérés meglehetősen nagy; míg például Bács-Kiskun megyében ez a befejezés az ügyek 24%-át tette ki, Csongrád megyében csak 13%-nyit.

Az összesen 24 próbára bocsátással záródó ügyből hét esetben volt megállapítható bűnhalmazat (homogén), de a hamisított áruk értéke százezertől a kétmillióig előfordult. Tipikusnak mondható az egy éves próbaidő megszabása (18 esetben), öt esetben két éves próbaidőt szabott ki a bíróság, s egyetlen esetben határozta meg három évben a próbaidő tartamát. Ez utóbbinál például 48 pár hamis Nike cipő forgalomba hozatali célú „becsempészése” volt a vád, s a bíróság úgy ítélte meg, hogy három évnyi próbaidő a legmegfelelőbb szankció. Nem egy esetben azonban hasonló tényállás esetén még ötvenezer forintot sem elérő pénzbüntetést szabott ki a (másik megyei) bíróság.

6. Konklúziók

Az előzőekben bemutatott problémakörök egy teljes vizsgálat eredményeinek önkényes válogatás szerinti bemutatása, úgy vélem, a felvetett témák mindegyike – a konkrét eljárások tapasztalataival megerősítve – a nem megfelelő jogi megoldás veszélyét hordozza magában. Fontos lenne elkerülni azt, hogy helytelen vagy nem kellően figyelmes jogértelmezés (és jogalkalmazás) a vádlott büntetőjogi felelősségének alapítását vagy fokozását idézze elő. Ennek érdekében ehelyütt talán nem haszontalan az áru hamis megjelölése bűncselekményének analízise során megállapított eredményeket és javaslatokat összefoglalni.

a) Amennyiben az áru hamis megjelölés tényállásába illeszkedő elkövetési tárgy (a hamis áru) ténylegesen rossz minőségű a termék, akkor indokolt lehet a valódi halmazat megállapítása a rossz minőségű termék forgalomba hozatalával. Amikor viszont a hamisítvány nagyon gyatra vagy a meghatározott jellegzetes tulajdonságok kivitelezése olyan silány, hogy fel sem merülhet az eredetiség látszata, azaz az összetéveszthetőség nem adott, akkor nincs helye a Btk. 296.§ megállapításának. Ilyenkor – az eset körülményeitől függően – felmerülhet a csalás, a rossz minőségű termék forgalomba hozatala, valamint a fogyasztó megtévesztése is.

b) A versenytárs beleegyezésének hiánya mint tényállási elem nem adekvát, azt de lege ferenda javasolt kiejteni a tényállásból.

⁶⁴ Bk.355/2008/4 Kecskeméti Városi Bíróság.

⁶⁵ Bk.899/2006/3 Kecskeméti Városi Bíróság.

c) A bűncselekmény tárgyi súlya nem adekvát az ítélezési gyakorlattal, emiatt változtatás indokolt. A dogmatikai szempontok alapján végsősoron mindegy, hogy jogalkotás eredményeképpen avagy a jogalkalmazás megváltozása eredményezi-e ezt.

d) De lege lata megalapozottnak tűnik a nagyobb értéket meghaladó elkövetési érték súlyosító körülményként történő figyelembe vétele, azonban de lege ferenda minősítő körülményként lenne érdemes szabályozni.

e) Az áru összetéveszthetőségének kérdése nem szakkérdés, arról a bíróságnak kell véleményt alkotnia az átlagos fogyasztó mércéje alapján.

f) A hamisított áru értékét minden esetben meg kell állapítani.

g) Az akár azonos jogosult sérelmére, de többféle áru hamisítása esetén többrendbeli bűncselekményt kell megállapítani.

h) A szankciókiszabási gyakorlat enyhe és rapszodikus. Nem érvényesül a törvény előtti egyenlőség, sem pedig az arányosság elve.

KRISZTINA KARSAI

WARENFÄLSCHUNG – ANALYSE EINER STRAFTAT

(Zusammenfassung)

In dem Beitrag wird der Tatbestand § 296 ungStGB tiefgreifend analysiert, wie die einzelnen Tatbestandelemente interpretiert werden und was sind die Probleme, die sich bei der Anwendung des Tatbestandes erscheinen. Dazu wurde die Gerichtspraxis (8 Komitaten) aufgearbeitet, und typische Verfahrensmethoden bzw. -Fehler sind auch im Beitrag angesprochen. Anhand der genügenden Zahl der aufgearbeiteten Akten erlaubt sich die Autorin einige Tendenzen bzw. Erkenntnisse auch bezüglich der Verhängung von Strafen zusammenzufassen